

„მოგზაური“ წელიწადში ღირს 5 მან. ნახევარ წლით 3 მ. ცალკე ნომერი 10 კ. აღრესი: თფილისი, ნიკოლოზ. ქ. № 44.

მოგზაური

რედაქცია ღიაა ყოველ დღე: დღის 10 საათ. შუადღის 1 საათამდე, და საღამოს: 6 სათ. 7 საათამდე.

სოციალ-დემოკრატიული ქუჩისაღი

№ 13.

კვირა, 10 აპრილი 1905 წლისა.

№ 13.

შინაბრძოლა: წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა, ფ. მახარაძისა.—გლეხების მოძრაობა, გლეხისა.—სხვა-და-სხვა ამბები.—კორესპონდენტები.—შინაური მიმოხილვა, ფარისა.—რუსეთის ქრონიკა.—უცხოეთის ქრონიკა.—ორი სურათი, ლექსი პოეზიათ, ან—ჟურნალ-გაზეთებიდან.—საუბარი, ეშმაკისა.—სამშობლო განსაცდელშია, გ. ქ.—ისა.—გაგრიტო, სილა ქ.—შვილისა.—მცირე შენიშვნა თავად-აზნაურთა კრების შესახებ, ვინ ვარ—ისა.—საგურამოს და ქობორტის საზოგადოება, ვ. ნ.—ისა. წერილი რედაქციის მიმართ.—განცხადებანი.

წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა.

მთელი რუსეთის ჟურნალ-გაზეთობა დღეს გამუდმებით ლაბარაკობს და მსჯელობს ხალხის წარმომადგენლების კრებაზე, რომელიც ახლო მომავალში უნდა მოხდეს. იმავე დროს მთელი რუსეთის ხალხი, განურჩევლათ წოდებისა თუ ქებისა, მოუთმენელათ მოვლის იმ სანატრელ დღეს, როცა რუსეთის ხალხის მიერ თავისუფლათ ამორჩეული წარმომადგენლები შეიკრიბებიან და დაფუძნებენ რუსეთში ისეთ წესწყობილებას, რომელიც გაათავისუფლებს ხალხს ბიუროკრატიის და პოლიციის ბატონობისა და მტარაჯლობისაგან, და მიანიჭებს მას სრულ უფლებას თვითონ განაგოს და მოაწყოს თავის საქმეები. იმ ურიცხვ აღრესების, პეტიციების, რეზოლიუციების და მოთხოვნების აზრი, რომლებსაც დღეს ყოველგან ადგენენ და გაზეთებში აცხადებენ, ის არის, რომ მოისპოს ბიუროკრატიის თვითმპყრობელობა და დაფუძნდეს წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა ისე, როგორც ეს დღეს ყველა განათლებულ ქვეყნებშია. რასაკვირველია, ეს წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა საზოგადოების ყველა ჯგუფებს, ყველა პარტიებს ერთნაირათ როდის ესმით, ანუ უკეთ რომ ვთქვათ: თითოეულ საზოგადოებრივ ჯგუფს ანუ კლასს თავის საკუთარ ინტერესების კვალობაზე სურს წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობის დაფუძნება; შესაძლებელია ისიც მოხდეს, რომ ხალხის წარმომადგენლობა ამ ახლო მომავალში მხოლოდ სიტყვით განხორციელდეს, ნამდვილათ კი ხალხის უმრავლესობის, ე. ი. მშრომელი, მუშა ხალხის, ქალაქის პროლეტარიატის და სოფლის გაქვირებულ გლეხკაცობის, დღევანდელი საქრობანი და მოთხოვნილებანი წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობის შემოღების შემდეგაც ისევე დაუკმაყოფილებელი დარჩეს. ყოველივე ეს დამოკიდებულია იმაზე, თუ ვისგან და როგორ იქნებიან არჩეული ხალხის წარმომადგენლები პირველი, დამფუძნებელი, კრებისათვის, და როგორ მოაწყობენ თვით წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობას? შემდგარი იქნება ეს ახალი მართვა-გამგეობა ორი, ქვედა და ზედა, თუ მხოლოდ ერთი პალატისაგან? ყოველივე ეს წინდაწინვე უნდა იქნას აწონილ-დაწონილი, გამორკვეული. მართალია, წარსულ ცხოვრებაში რუსეთის ხალხს არ აქვს ამის გამოცდილება, თავის წარსულიდან ჩვენ

არ შეგვიძლია ყოველივე ამის ცოდნა, მაგრამ სამაგიეროდ, ჩვენ შეგვიძლია ვინმემკვანელოთ სხვა განათლებული ქვეყნების გამოცდილებით და მაგალითით და ამ თავითვე არ გავუმოროთ ის შეცდომები, რომლებსაც განსწორება შემდგომი უქველათ ხელახალ მსხვერპლს მოითხოვს. მაგრამ ეს კი დიდ მუშაობას და მეცადინეობას ითხოვს ჩვენგან. დღევანდელი წამი მარტო იმით კი არ არის შესანიშნავი, რომ ძველი ბიუროკრატიული წესწყობილება ირღვევა, არამედ კიდევ უფრო იმით, რომ დღეს ახალი წესწყობილების შენობა უნდა აიგოს. და აი სწორეთ აქ მართებს საზოგადოებას და განსაკუთრებით მშრომელ ხალხს ბრძოლის უნართან ერთათ დიდი გამჭირახობას და შორს მჭერეტელობის გამოჩენა.

ყოველივე იმისგან, რაც დღეს ჩვენ გარშემო ხდება, სიტყვით თუ საქმით, ორი დასკვნის გამოყვანა შეიძლება: 1) უნდა აუცილებლათ დაწესდეს ხალხის მიერ ამორჩეული მთავრობა, ე. ი. წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა; და 2) იმის იმედი ტყუილა ნურავის ექნება, რომ ეს განახორციელოს ბიუროკრატია; მხოლოდ თვით საზოგადოებას, თავისი საკუთარი ძალით. შეუძლია ამის განხორციელება. სანამ განვიხილავდეთ იმას, თუ როგორ უნდა მოვემზადოთ მომავალი ახალი მართვა-გამგეობის განსახორციელებლათ, რაც შეიძლება ფართო დემოკრატიული საფუძველზე, რამდენიმე სიტყვით განვმარტოთ აქ, თუ რაში გამოიხატება, რას წარმოადგენს საზოგადოთ ის ახალი საზოგადოებრივი წესწყობილება, ე. ი. წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა, რომლის განხორციელებისაგან ჩვენ მივისწრაფვით. ამას ჩვენ აშკარათ დაგვანახებებს დღევანდელი ბიუროკრატიული წესწყობილების მოკლეთ დახასიათება.

დღეს რუსეთში ბიუროკრატიის სრული ბატონობაა. რუსეთის ხალხს მართავს ერთი მუჟა მსხვილი, ბობოლა მობხლეებისა. ამ მოხელეებს ხალხთან არავითარი კავშირი, გარდა ბრძანებლობისა, არა აქვთ. ისინი განუკითხავათ ბრძანებლობენ. ბიუროკრატიას კარები მჭიდროდ ჩაკეტული აქვს; იგი არავის ანგარიშს არ აძლევს თავის მოქმედებაში და არავის წინაშე პასუხის მგებელი არ არის. მას რაც სურს, იმას ჩაიდენს; როგორც ეს იამოვნება, ისეთ კანონებს გამოცემს; მაგრამ ამ კანონებს მისთვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს; მას შეუძლია ეს კანონები ყოველი ფეხის ნაბიჯზე დაარღვიოს. მისთვის არავითარი სავალდებულო კანონი არ არსებობს, გარდა მისი თვითნებობისა. კანონებს იგი მხოლოდ ხალხისთვის ცემს. მაგრამ რა არის კანონი? კანონი საზოგადოებრივი ცხოვრების მოთხოვნილებათა გამოხატველი და ამ მოთხოვნილებათა დამაკმაყოფილებელი საშუალებაა. ხალხის მოთხოვნილება, საზოგადოებრივი ცხოვრების საქროვბანი ვინ იცის, თუ არ თვით ხალხმა, თვით საზოგადოებამ? ამიტომ კანონების გამოცემა პირდაპირ ხალხს უნდა ეკითხე-

ბოდეს, პარდაპირ ხალხზე უნდა იყოს დამოკიდებული. მაგრამ ზიუროკრატია ამას ყურადღებას არ აქცევს. მისთვის ხალხი საშვალდება და არა მიზანი. კანონები მისთვის საკიროა თავის ასეთ პოზიციის გასამაგრებლათ, რაც იმავე დროს ხალხის დაჩაგრვას და შევიწროებას მოასწავებს. მაგრამ ბიუროკრატია არა მარტო კანონების გამოცემა ჩაიგდო ხელში, იგი იმავე დროს დაეპატრონა სასამართლოს და მის ორგანოებს. სასამართლო, ეს სიმართლის და ქვეშაირების დამცველი ორგანო. ბიუროკრატია თავის მიწა-მორჩილათ გაიხიდა. სასამართლო ბიუროკრატის ხელში სიმართლეს და დაქვეშაირებას კი აღარ ემსახურება, არამედ იმავე ბიუროკრატის სურვილებს ემორჩილება. მაგრამ ეს კიდევ არაფერია: ბიუროკრატია დღეს არა თუ იგონებს და ცემს კანონებს, არამედ თითონვე კისრულობს ცხოვრებაში ამ კანონების გაყენას, თითონ მისივე ხელში აღმსრულებელი უფლებაც. ამწიერათ ეს ორი ერთი მეორესაგან დამოუკიდებელი სახელმწიფო ფუნქცია, ე. ი. კანონმდებლობითი და აღმასრულებელი უფლება, თვითმპყრობელმა ბიუროკრატია მიისაკუთრა. ყოველგან, ვარა, რასაკვირველია, რუსეთისა, სპარსეთისა და ოსმალეთისა, ეს ორი სხვა და სხვა ფუნქცია ერთი მეორისაგან განცალკევებულია, ე. ი. კანონმდებლობითი კრება. ანუ პარლამენტი ცალკეა და აღმასრულებელი ორგანო, სამინისტრო, ცალკე, ბიუროკრატის ასეთ თვითმპყრობელობას მოყვა ის, რომ რუსეთში გამეფდა სრული თვითნებობა არა მარტო მალაღ, დიდ ხარისხიდან და წარჩინებულ მოხელეების, მინისტრების, არამედ სულ უბრალო მოხელისაც, უკანასკნელი პოლიციელის და გოროდოვოს. პოლიციის და აღმინისტრაციის ნება აქვს ვინც უნდა გაჩხრიკოს, ვინც უნდა დაიჭიროს, ციხეში ჩასვას, გადაასახლოს, ამისათვის მას არჭირია სასამართლოს მიმართოს და ან კანონს დაემორჩილოს. ამწიერათ მთელი სახელმწიფოს საქმეებს განაგებს დღეს პოლიციის დეპარტამენტი. ყველაფერი დღეს ამ ორგანოზე კიდია, უმიმისოთ ფეხის გადადგმაც შეუძლებელია. ასეთმა სისტემამ შექმნა ის, რომ დღეს მთელი რუსეთის ხალხი თვალუწვდენელ უფსკრულის წინ დგას. ერთი ნაბიჯი კიდევ, ამ სისტემის თანახმათ გადადგმული, და მთელი საზოგადოების დაღუპვა აუცილებელი იქნებოდა. რუსეთის საზოგადოება თითქო თვალ-ახვეული მისწრაფოდა ამ უფსკრულისაკენ. მაგრამ ერთბაშით მან თვლი გაახილა და წინ შესაზარი და საშინელი სურათი წარმოუდგა. მან დაინახა თავის დაჩაგრული, დამონაგებული მდგომარეობა; რომ მას ჯეკნიდენ, ცარცვიდენ, ანადგურებდენ, გონებას უხშობდენ და თვალებს უხვევდენ. დაინახა და შედრკა! მაგრამ მან ჩქარა მოიკრიფა ღონე, გადახედა თავის განვილი ცხოვრებას, დაუკვირდა თავის დღევანდელ მდგომარეობას და გადაწყვიტა, რომ შეიძლება ხსნა, დაღუპვისაგან გადაჩრჩინა. მაგრამ ეს აღარ შეუძლია დღევანდელი მართვა-გამგეობის მოთავეს—ბიუროკრატის. ეს ძალუძს მხოლოდ თვით ხალხს, მის მიერ არჩეულ მთავრობას. ხალხმა უნდა დაიბრუნოს ის უფლებები, რომლებიც მას ბიუროკრატია წაართვა. ეს არ არის ადვილი საქმე. ბიუროკრატის დღეს დიდი ძალა აქვს ხელში ხალხს წინააღმდეგობა გაუწიოს, და იგი არაფერს დაზოგავს, რომ ხალხი დაამარცხოს და ისევ ძველებურათ განუკითხველ მდგომარეობაში ამყოფოს. ვინ ბაიმარჯვებს ამ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში,—ამას ახლო მომავალში გავიგებთ; მხოლოდ ის კი უნდა ვიცოდეთ, რომ ბიუროკრატის მხრით დათმობას ნურაინ ნუ მოვლის. ერთათ ერთ დათმობათ შეიძლება ის ჩავთვალოთ, რომ მთავრობა თანახმა ხალხის წარმომადგენლები მოიწვიოს ზოგიერთ საკანონმდებლო კითხვების შესამუშავებლათ. მაგრამ როგორ

უნდა მოიწვიონ ხალხის წარმომადგენლები, ან ვინ უნდა აირჩიოს ესენი? რა უფლებები ექნებათ იმათ საკანონმდებლო კითხვების გადაწყვეტაში, —ამის შესახებ არაინ არაფერი არ იცის. შეიძლება, აქ ისეთ წარმომადგენლებზე ლაპარაკი, რომლების მსგავსნიც არა ერთბაშე მოუწვევია სათათბირო ბიუროკრატის. მაგრამ განა ასეთი წარმომადგენლები დააკმაყოფილებენ დღეს ხალხის მოთხოვნილებას? განა ასეთ წარმომადგენელთა კრებიდან უნდა მოველოდეთ ჩვენ დღევანდელ წეს-წყობილების შეცვლას, ბიუროკრატის ბატონობის მოსპობას და ხალხის თვითმპყრობელობის დაფუძნებას? არა და ათასჯერ არა. არის მხოლოდ ერთათ ერთი საშუალება, რომელიც მინიჭებს ხალხს ყველა იმ უფლებებს, რომლებიც მას წართმეული აქვს. ეს საშუალება ანუ ეს იარაღი არის დამფუძნებელი კრება. ეს კრება უნდა შედგეს ხალხის წარმომადგენლებისაგან, რომლებსაც ხალხი აირჩევს სრულებით თვისუფლათ საყოველთაო, პირდაპირი, საიდუმლო და თანასწორი ხმის უფლებით. ასეთი საარჩევანო უფლება დღეს აღსაზრებულია საუკეთესოთ; მარჯალია, დღეს რუსეთში, სადაც ხალხი გაუნათლებელია, და სადაც ამიტომ ხალხს თავის მტერ-მოყვრის გარჩევა გაუძნელდება, და შეიძლება ადვილათ მოხდეს, რომ ხალხმა თავის ინტერესების დამცველებათ თვისივე მტრები აირჩიოს, მაგრამ მოუხედავათ ამისა, ჩვენ ვერ უარყოფთ ამ საუკეთესო საარჩევანო უფლებას. ამ საარჩევანო უფლებასთან ერთათ ჩვენ ვთხოვლობთ არჩევნების წინ თვისუფალ პრობანდს და ავტაციას, ე. ი. ვთხოვლობთ პიროვნების შეუხელობას, სიტყვის, ბუქვის, კრებების, კავშირების და გაფიცვის თვისუფლებას. მხოლოდ ამ პირობებში უნდა მოხდეს ხალხის წარმომადგენლების არჩევა. ამიტომ საყოველთაო და პირდაპირმა არჩევნებმა ჩვენ არ უნდა შეგვაშინოს, რომ ხალხი ვერ შეძლებს თავის მტერ-მოყვრის გარჩევას. ყველაფერი კა, რაც ამ უფლებას შეზღუდავს, იმავე დროს შეზღუდავს ხალხის უფლებას. ეს შეზღუდვა შეიძლება სხვა-და-სხვა ნაირათ, სხვა-და-სხვა გზით მოხდეს; მაგ., როცა ხალხი პირდაპირ არ ირჩევს თავის წარმომადგენლებს საკანონმდებლო კრებაში, არამედ იგი არჩევს იმ პირებს, რომლებმაც შემდეგ უნდა აირჩიონ წარმომადგენლები. ამ სისტემით ხალხი რამდენიმეთ კარგავს თავის გავლენას მართვა-გამგეობაზე. ხალხის უფლების შეზღუდვა შეიძლება კიდევ იმ შემთხვევაში, როცა არჩევს და ამორჩევს უკლებს ეძლევა მხოლოდ იმათ, ვისაც განსაზღვრული ნივთიერი ქონება აქვს, ან ვისაც რაიმე განათლება მიუღია. ამ შემთხვევაში ხალხის დიდ უმრავლესობას არჩევნებში მონაწილეობის მიღების უფლება აღარ ექნება, და ამიტომ საკანონმდებლო კრებაში თავისი წარმომადგენლები აღარ ეყოლება; და ამიტომაც იმათ საჭიროებაზე იქ ხმას არაინ ამოიღებს. საკანონმდებლო კრება უნდა იყოს ერთი და იქ საბოლოოთ უნდა წყდებოდეს ყოველგვარი კითხვა; იგი უნდა იმუშავებდეს და ცემდეს კანონებს, იგი უნდა აირჩევდეს ამა თუ იმ გადასახალის შემოღების თუ გაუქმების საკითხს და მის წინაშე უნდა იყვეს პასუხის მგებელი აღმასრულებელი ორგანო, ანუ სამინისტრო. ხალხის წარმომადგენლობის განსახორციელებლათ ამასთანავე კიდევ ორი უმთავრესი პირობაა საჭირო: ერთი ისა, რომ საკანონმდებლო კრება ანუ პარლამენტი მოკლემ ვადიანი იყოს, ე. ი. მისი წევრები დიდი ხნით არ ირჩეოდენ, მაგ. ხუთი-ექვსი წლით, არამედ ორი ან სამი წლით. და მეორეც ისა, რომ ხალხის წარმომადგენლებს ხაზინისაგან ჯამაგირი უნდა ეძლეოდეთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში სახალხო ანუ საკანონმდებლო კრებაში მონაწილეობის მიღების საშუალება მხოლოდ მდიდრებს ექნებათ, და ღარიბები კი იძულებულნი

შეიქნებიან იქ მუშაობას თავი დაანებონ. დასასრულ უნდა შევნიშნათ, რომ ეს მეტათ რთული საგანი და ასეთ წყრილში მისი საგნებით გარჩევა ყოველად შეუძლებელია... იმედი გვაქვს, რომ ამ კითხვას ჩვენ კიდევ ჩქარა დავუბრუნდებით.

ფ. მახარაძე.

გლახების მოძრაობა.

რა გვარი ზომები არ მიიღეს, რა ხერხს არ მიმართეს, რა საშუალება არ იღონეს აღდგენილი გლეხ-კაცობის დასაწყნარებლათ, მარა წინააღმდეგ მოლოდინისა, ყოველივე ახალი დასაშვებელი საშუალება, თავისი შეუსაბამო ხასიათის გამო, ხალხის მღვდელმთავრებს აძლიერებს და ფრთხილად ასხამს. მართლაც სად გავიხილა მითრახებითა და ხიშტებით აღდგენილი მშვიდობიანობა! განა მოსახერხებელია გადატაკებულ გლეხს ყაზახ რუსმა მითრახის საშუალებით სახელმწიფო გადასახადი გადახადვიდეს? ეს ხომ სრული უაზრობაა! ხალხი ამბობს "მომშლით სული მხდება, ოჯახი შიშველი მყავს, ათას გვარ გადასახადს ვეღარ ვუძლებ, ბატონი მზავრავს, მღვდელი ტყავს მაძრობს და ასეთი ცხოვრების ატანა შეუძლებელიაო. ყველა ამ კანონიერ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ მთავრობას ერთი საშუალება აქვს, ეს არის ყაზახ-რუსება.

საკმარისია რომელიმე საზოგადოებამ მოილაპარაკოს თავისი გასაქირხე, და ეს ამბავი მთავრობის ყურამღე მივიდეს, რომ უკვდავების მალამო მზათ არის: სოფელში იგზავნება ასიოდ ყაზახ-რუსი. აი ეს უკვდავების მალამო არის მთავრობის უმთავრესი იარაღი აღდგენილი ხალხის დასაშვებლათ და შედგვი ამ საშუალებისა ყველასათვის ცხადია: მოძრაობა ელვის სისწრაფით ედება მთელს მხარეს. ერთი სოფლიდან მეორეში გადადის, იქიდან მესამეში და ასე აღარ დარჩენილა კუნტული სადაც დაჩაგრულ წოდებას ხმა არ ამოედოს და საჯაროთ არ გამოეცხადებოდეს თავისი გულის ტკივილი.

იმერეთში, სამეგრელოში და ქართლ-კახეთში გლეხთა მოძრაობამ უფრო სასტიკი სახე მიიღო. ტყეების ჩეხა, თავდათა ოჯახის აკლება, სოფლის სასამართოების გადაწვა და სხვა ამ გვარი საქციელი არავისგან მოწონებული არ იქნება, მაგრამ ავრც თუ ისე მოულოდნელი მოვლენაა, როგორც ეს ბევრსა გონია.

დღეს მრავალი ისეთი ღრმა მოხუცი გლეხ-კაცთა შორის, რომელსაც თავის ზურგზე გამოაუტდია ბატონ-ყმობის მწარე უღელი, რომელსაც უთუოთ არა ერთი და ორი უსამართლობა, არა ერთი და ორი უდანაშაულო აწიოკება ახსოვს; რომელსაც გულში ღრმით ჩასტეულია ყოველივე ის, რაც გამოაუტლ-დაუგონია და რომელსაც ადვილათ წარმოუდგება ხოლმე თვალწინ გავლილი ცხოვრების უსამართლობა. არა თუ პირადი გიმოკლილებით უმადურნი, წარმოიდგინეთ ზემირ გადმოცემულ ამბებითაც გაყენებულია გლეხის გონება და განა გასაკვირია მან შუერი იძიოს?!

გავლილ უსამართლობას ზედ ერთვის დღევანდელი უსწორ-მასწორობა, დღევანდელი დაბეჩავებული მდგომარეობა გლეხისა და განა გასაკვირია იშვით შემთხვევაში გლეხთა უმნიშვნელო უმცირესობამ ჩაიღინოს ის, რასაც კანონიერის სახით ჩაიღოდა თავდაზნაურთა უმრავლესობა. განა დღესაც ასევე არ იქცევა დასაშვებლათ გავზავნილი ყაზახ-რუსობა? დიახ, იქცევიან; მაგალითები ურცხვია.

ზემოთ ნათქვამია ჩვენ არ ვიწონებთ გლეხ-კაცობის ისეთ საქციელს, როგორც ტყის გაჩეხა ან მემამულის აკლება და გადაბუგვა. ჩვენ მხოლოდ ვამბობთ იმას, რომ ასეთ საქციელს აქვს ისტორიული ნიღბაგი, რომ ის გლეხთა სიმეცის

ბრალი როდია, არამედ გულში ჩაკვირილ მრავალ უსამართლობათა ნაყოფი.

მიუხედავად ჩვენი ნაციონალისტების ქადაგისა, ქართველ გლეხ-კაცობასა და ქართველ თავდაზნაურობას სხვა და სხვა ინტერესები აქვთ. მიუხედავად ერთი ენისა და ერთი სარწმუნოებისა ისინი ერთმანეთს მტრულათ უცქეროდნენ და შეიძლებოდა უცქერიან. ამის მიზეზს ყველა შეამჩნევს ვინც თვალს გაახელს და ცხოვრების სინამდვილეს უკუღმა არ დაინახავს. გაუგებრობათ თუ არა სიყალბეთ მიანიც მიგვიჩინო ზოგიერთთა გაზეთების აზრი, ვითომც ქართველი გლეხ-კაცობის მოძრაობის უმთავრეს მოთხოვნილებას „ღვინა-ენა“ შეადგენდეს, ვითომც გლეხ-კაცობა იმისთვის დელავდეს, რომ სამინისტრო სკოლებში ქართულ ენას გლახათ დასწავლიან; ვითომც სამეგრელოში მეგრული გლეხები იმისთვის წავადნენ სასამართლოებს, რომ თვლა ვორდანამ სამრეგლო სკოლებიდან ქართული ენა გამოსდევნა; ვითომც გურულები იმისთვის აღარ მუშაობდნენ თავადების მამულში, რომ იქაურ სკოლებში გოგებაშვილის მფივრათ ღვევიტყის წიგნებს ხმარობდნენ. განა ამბავი მეუი უსუსურობა შეიძლება! ამ ვაჭბატონების აზრით საკმაო ყველა სოფლის სკოლებში გოგებაშვილის „ღვინა-ენა“ და მშვენიერი „ბუნების კარგი“ შემოვიდოთ, ერთი სიტყვით სწავლა სამშობლო ენაზე მოვაწყვიტოთ; რომ გლეხ-კაცები დამშვიდდნენ. საკმაო ქართული ენის შემოღება, რომ თანამედროვე წეს წყობილების, და თანამედროვე ეკონომიური უსწორ მასწორობის მოსახლობათ ამხედრებული ხალხი დაცხრეს. საკმაო ეკლესიაში ქართული წირვა გაიგონონ, რომ ღრამა ფული და სხვა დაუსრულებელი სამღვდლო გადასახადი უკლებლივ იხადონ; საკმარისია ქართველი პოლიცია, რომ ყოველივე ძალ მოპირება მოისპოს. ესეც ფხიზელი შეგნდელთაა ცხოვრებაზე რაღა ჩვენ არა გვეგონია, რომ ნამდვილი მიზეზი დღევანდელი მოძრაობისა ასე საიდუმლო იყოს. თითქმის ყოველმა გლეხმა იცის, რომ ის იბრძვის დღევანდელ წეს-წყობილების წინააღმდეგ, რომ მთავარი ძარღვი მისი მოძრაობისა არის ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესება; რომ ის იბრძვის ლუკმა პურისათვის და არა ცალიერი სიტყვებისათვის.

დიახ, ეს ყველასათვის ცხადია, მაგრამ გაუგებარი ვამბობთა ზოგიერთთა გაზეთის ხელმძღვანელებისათვის.

გლები

სხვა და სხვა ამბები.

მემანქანების და მათი თანაშემწეების გაფიცვის მიზეზით მატარებლების მიმოსვლა შეწყვეტილია.

სამშაბათს, 5 აპრილს ერთ მემანქანეს, რომელმაც ისიც იყო გუმბრიდან მატარებელი მოიყვანა, უბრძანეს მეორე მატარებელი წაეყვანა და როცა უარი განუცხადა სადგურის უფროსის ოთახში წაყვანა დაუპირეს. ამხანაგებმა მემანქანე გაათავისუფლეს.

ოთხშაბათს, 4 აპრილს, რკინის გზის სადგურის ახლო თავი შეიყარეს ტელეგრაფისტებმა და სხვა მოხელეებმა თავის საქმეებზე მოსალაპარაკებლათ; მარა განდენ ყაზახები და ხალხი გაუჩანტეს.

ნავთლოლში გაფიცულან მეურვეები, მდროგეები და სხვა და სხვა ქარხნების მუშენი.

ქიათურაში გლეხების მოძრაობა თან და თან მძვინვარ-

დება. გლეხები, მას შემდეგ, რაც მათ წინააღმდეგ — სასტიკი ლონისძიებებზე ლაპარაკი გაისმის — უფრო მტრულად უყუარებენ თავს. — აზნაურებს და მუქარით ამბობენ: „ვინც ჩვენ წინააღმდეგ კაზაკებს გამოაწვევს, იმას ოჯახობიანად გავანადგურებთ. ჯერ მათ მოვკლავთ და მერე ჩვენ რაც უნდა ის გვიყონ კაზაკებმაო“.

სოფელ წყნეთში კანცელარიის ფანჯრები ჩაულეწიათ და ქალღმერთი გადაუბუგავთ.

თფილისის საშველო და დაბალი სასწავლებლების მასწავლებლებს აზრათა აქვთ გამართონ საზოგადო კრება ყველა მასწავლებლებისა. დადგენილებანი უკვე შემუშავებული აქვთ.

ზუგდიდიდან დებეშით ატყობინებენ „ივერიას“: სოფელ მუხურში 7 აპრილს ვილაც უტნობმა პირებმა მოკლეს 12 ტყვიით თ-დი 3. ა. დადიანი.

ზუგდიდის მაზრის უფროსის თანაშემწეს, რომელსაც თან ახლდა 6 სტრაჟნიკი, გზაში თოფი ესროლეს. დაიჭრა ერთი სტრაჟნიკი.

ოთხშაბათს, 6 აპრილს თფილისიდან გაისტუმრეს მატარებელი, რომელზედაც ძალით დასვეს მემანქანე ვოლმარი, როცა მატარებელი სადგურ კასპში გაჩერდა, ორთქლ მავალზე ავარდა ვილაც უტნობი კაცი და რევოლვერით მოკლა ვოლმარი.

ამიერ კავკასიის რკინის გზის უფროსმა განკარგულება მოახდინა, გაფიცული მემანქანეები ჟანდარმების და ჯარის კაცების შემწეობით გამოიყვანონ თავიანთ სახლებიდანო.

გზათა მინისტრს ამიერ-კავკასიის რკინის-გზების უფროსისათვის მემანქანეთა გაფიცვის შესახებ გაგზავნილ დებეშაზე შემდეგი პასუხი გამოუგზავნია: გამოუტყუდეთ მემანქანეებს, რომ თუ ამ განცხადების შემდეგ სამი საათის განმავლობაში მუშაობას არ შეუდგენ — ყველანი შორეულ აღმოსავლეთში იქნებიან გაგზავნილიო. ფოთის რკინის გზის რემონტის მუშები კი დაატყვევეთო.

გაფიცულ რკინის გზის მოსამსახურეების მაგიერათ იმიერ კასპის ოლქიდან გამოიწვიეს რკინის გზის ბრიგადის ერთი ბატალიონი.

8 აპრილს რკინის გზის სადგურთან შეკრებილ ხალხს მათრახებით დაერივნენ კაზახ-რუსები. მწარეთ ცემეს ერთ სტუდენტს, რომელსაც თავისი ამხანაგი მიეშველა; უკანასკნელი პოლიციელებმა დაატუსაღეს.

ვეტერბურგიდან იტყობინებინ, რომ კავკასიელ ხალხის წარმომადგენელთა სათათბირო კრებისათვის წვერების არჩევა მხოლოდ ნამესტნიკის საქმე იქნება და, თვით კრებებიც მხოლოდ კავკასიის ზოგიერთ ალგას მოხდება, და არა საერთოთ.

28 მარტს გაიფიცენ თბილისის აბანოების შექისებები. მათ სხვა და სხვა მოთხოვნები წარუდგინეს აბანოების პატრონებს — მოთხოვნები დააკმაყოფილეს და შექისებებაც მუშაობა განახლეს 3 აპრილს.

იილი შთავრის სერგეი ალექსანდრესის მკვლელს, კოლიაევს სასამართლომ ჩამოხრჩობა მიუსაჯა.

თბილისის რკინის გზის კონდუქტორების მოთხოვნები.

1) უნდა მიეცეთ სიტყვისა და კრების სრული თავისუფლება თავიანთ მოთხოვნილებათა და საქიროებათა გამოსარკვევათ. 2) უნდა მიეცეთ დახმარება საქონლის მატარებლების კონდუქტორებს — 30 მან., ბაგაჟისა — 35 მან. და მთავარ-კონდუქტორებს — 40 მან.; ეს დახმარება უნდა მიეცეს იმ კონდუქტორებსაც, რომლებსაც შენიშვნა მიუღიათ და სამსახურში ახლათ შესულულებსაც. 3) უნდა დააკმაყოფილონ თხოვნა კონდუქტორების მიერ ამა წლის 21 თებერვალს № 828 მიცემული; კონდუქტორები აცხადებენ, თუ მართლ პირველსა და მეორე მუხლს დააკმაყოფილებენ, მაშინ მხოლოდ საფოსტო მატარებლებზე ვივლით, დანარჩენ მატარებლებზე კი მაშინ ვივლით, თუ მესამე მუხლსაც დააკმაყოფილებენო.

მემანქანეთა და მათ თანაშემწეთა მოთხოვნები: 1) მოგვემატოს ჯამაგირები, ან ბინის დასაქირავებელი ფული, რომელიც მოგვისპეს, ისევე დაგვიბრუნდეს; 2) თითოეულ ვერსზე მოგვემატოს 1/3 კაპ. ვიდრე ახლა გვეძლევა; 3) შეშასა და ნავთზე დაწესდეს მუდმივი ნორმა, რომ ყველას შეგვეძლოს მივიღოთ ჩვენი კუთვნილი 70% სხვა დებობებზე დიმოუკიდებლათ. 4) აუცილებლათ საქიროა ლოკომოტივებზე გაიმართოს კანტარა-ბუღცები ზამთრობით, სკამები და სკაპ-ლოგინები (ПОЛКИ). 5) მოისპოს მატარებელთა დაგვიანება, წინააღმდეგ შემთხვევაში ამისი ხელ-ფასი დაგვენიშნოს; 6) ნება მოგვეცეს პირადათ მოველაპარაკოთ და განვეუბართო ჩვენი მოთხოვნილება-საქიროებანი „ტეივის“ სამსახურის უფროსსა და მის თანაშემწეს და მოისპოს ანაირი შემთხვევაში მსახურთა მოხსენება, როგორც აქამდე იყო; 7) ნება მოგვეცეს დავააროთ საამხანაგო სასამართლო, როგორც სხვა გზებზე დაწესებული; გარდა ამისა, ნება ქონდეს ექსპერტებს, განიხილოს ჩვენი ამხანაგების ესა თუ ის საქციელი და რკინის გზის აღმინისტრაციისაგან გადაწყვეტილი სასჯელი.

გარდა ამისა, თავიანთ მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ თხოულობენ კიდევ შემდეგს:

1) ყოველ სამ წელიწადში ერთხელ ჯამაგირის მომატება 15%; 2) უფასო პირველ-დაწყებით სწავლის შემოღება, საშუალო სასწავლებლის დაარსება და გზაში მოსამსახურეთა ბავშვებისთვის პანსიონი; 3) საქონლის მატარებლების მემანქანეებმა თვეში უნდა გაიარონ არა უმეტეს 200 ვერსისა და სამზავრო მატარებლების მემანქანეებმა არა უმეტეს 1000 ვერსისა, ამაზე მეტი თუ გაიარეს, ზედმეტ შრომაში ნახევარ ჯამაგირის მომატება. 4) დეპოს სამკითხველთათვის მუდმივი სუბსიდია. 5) ეროვნების განურჩევლათ სამსახურში დაწინაურება. 6) საექიმო ნაწილის გაუმჯობესება; 7) კბილის ექიმობა უფასოთ; 8) მემანქანეებისა და მათის თანაშემწეების სავალდებულო დაზღვევა რკინის გზის ხარჯით; 9) პენსიის მიღება 15 წლის სამსახურისათვის.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზის ბუფეტების მოსამსახურეთა მოთხოვნები:

29 მარტს ამიერ-კავკასიის რკინის გზის ბუფეტების მოსამსახურეებმაც წარუდგინეს თავიანთ ალებს შემდეგი მოთხოვნილებები: 1) 8 საათის სამუშაო დღე; 2) ჯამაგირის მინიმუმი დაწესება (თვეში 15 მან.); 3) წელიწადში სამჯერ ყველას აუცილებლათ უნდა ემატებოდეს; 4) მუშტარზე დარჩენილი ნისიები მოსამსახურეებს არ უნდა გადახდეთ; 5) მოსამსახურეებმა პასუხი არ უნდა ავონ დარკულ ან გატყუებულ კურკულზე; 6) ზრდილობიანად მოე-

პყრან უფროსები (და აღები; 7) მიეცეთ ბინის ფული, ხოლო თუ ეს მოუხერხებელი იქნება, მაშინ ჰიგიენურად მოწყობილი ოთახი უნდა მიეცეთ და თითოში 2 კაცზე მეტი არ უნდა ცხოვრობდეს; 8) წელიწადში ერთი თვით თავისუფლება ჯამაგირის შენახვითა და ადგილის დაუკარგავათ; 9) ავითმყოფლობის დროს ექიმო და წამალი ერთი თვის განმავლობაში უფასო უნდა იყოს და ჯამაგირიც უნდა ეძლიოს; 10) მოსამსახურეთა მიღება-დათხოვნა მოსამსახურების საქმე იყოს; 11) დათხოვნა ერთი თვით აღარ უნდა გამოეცხადოს, ან და ერთი თვის ჯამაგირი მიეცეს; 12) მიღებულ იქნას ყველა ხელქვეითები 16—17 წლისაზე არა ნაკლებისა; 13) ჯამაგირი უთუთო ყოველი თვის ბოლოს რიგდებოდეს; 14) სრულით მოისპოს ფორმის ტანისამოსი; 15) სასაძილოთ განსაზღვრული დრო დაინიშნას; 16) გაფიცვისათვის არაფერ იქნას დათხოვნილი; 17) პოლიტიკურ საქმეებში შენიშნულნი ისევე მიღებულ იქნან თავიანთ ძველ ადგილებზე; 18) უჯამაგირათ არაფერ იქნას მიღებული; 19) აღების შარშანდელ კრებაზე დადგენილი თითო თუშანი თვეში ჯამაგირათ მიეცეთ მოსამსახურეებს; 20) ზღვევის მოსამსახურეებს, რომელთაც თვეში 10—15 მ. აქვთ ჯამაგირათ, მოემატო 50%, ვისაც 15—25 მანათამდე აქვთ—25% და ასე ამ ნაირათ.

თფილისის ტრამვაის მოხელეთა გაქირავებული მდგომარეობა და სამსახურის სიძნელე არავისთვის საიდუმლო აღარ არის. უბრალო მგზავრს შეუძლია მხოლოდ ის ჯაფა შენიშნოს, რომელსაც კონსტუქტორი და ვატმანი ეწევა და აქაც ამ მძიმე შრომის მხოლოდ მცირეოდენი ნაწილი. დანარჩენი მოხელეების მოქმედებას საზოგადოება ვერ ხედავს. ამ დღეებში, უკაცრავათ დღეებში კი არა ამ დამეებში ტრამვის მუშებმა ქალაქის საბჭოს დარბაზში მოახდინეს კრება. „ღამეებში“ მეთქი იმიტომ ვამბობ, რომ კრება დაიწყო ღამის თორამეტ საათზე ე. ი. იმ დროს, როცა ტრამვაის მოქმედება წყდება. კრებას დაესწრნენ: სადგურის უფროსები, კონტროლიორები, ვატმანები, კონსტუქტორები, ყარაულები და სხ. რიცხვით სამასს კაცამდე. აი ამ დროს, როდესაც ყოველ მშრომელ მუქალაქის ტკბილი ძლიერი ემინა; ტრამვაის მოხელეები თავის გაქირავებულ ყოფა—მდგომარეობაზე ბასობდნენ. თითოეული მოლაპარაკის სიტყვებში ცალკე გაქირავება, განსაკუთრებული შევიწროება იყო გამოხატული. ჩვენ ამ საგანზე კიდევ მოგვიხდება ლაპარაკი. ახლა მხოლოდ უმთავრეს მოთხოვნილებებს მოვიყვანათ:

- 1) რვა საათის სამუშაო დღე, ნახევარი საათის დასვენებით.
- 2) ჯამაგირის მომატება.
- 3) ბინის ფული.
- 5) დაშავებულ მუშებს, რომელთაც შრომის უნარი ეკარგებათ ათი წლის განმავლობაში ჯამაგირი ეძლიოს და სხვა.

თფილისის სასტუმროების მოსამსახურეთა მოთხოვნები:

- 1) რვა საათის სამუშაო დღე.
- 2) მოისპოს სრულიად ის ბე (ზალოგი), რასაც ნახევრები სტოლზე მოსამსახურეებიდან ალაგზე დადგომის დროს ღებულავენ.
- 3) დაარსდეს ჯამაგირის მინიმუმი (15 მან.)
- 4) წელიწადში სამჯერ ჯამაგირის მომატება.
- 5) დაკარგულ-გატეხილ ქურჭლის პასუხის მგებელი მოსამსახურეები არ იყოს.
- 6) წისქვილის პასუხის მგებელი მოსამსახურეები არ იყოს.
- 7) მიეცეს ბინის ფული; სადაც ეს მოუხერხებელია მიეცეს ნახევრებისაგან ჰიგიენურად მოწყობილი ოთახი, რაშიაც ორზე მეტი არ უნდა ცხოვრობდეს.

- 8) საილ-ვახში და ჩაი ნახევრების ხარჯზე,
- 9) სასილო დრო განსაზღვრული იყოს.
- 10) მოსამსახურეების მიღებ-დათხოვა მოსამსახურეებითვე ხდებოდეს.
- 11) წელიწადში ერთი თვის თავისუფლება ჯამაგირით და ადგილის შენახვით.
- 12) ავითმყოფობის დროს ერთი თვის განმავლობაში ექიმი და წამალი მუქითი და ჯამაგირიც ეძლეოდეს.
- 13) ყოველგვარი დაჯარიმება მოსამსახურეების სრულიად მოისპოს.
- 14) ზრდილობიანი მოპყრობა.
- 15) დიდ დღესასწაულებზე (შობა, აღდგომა, ახალწელიწადი, ნათლის დება) რესტორანების და სასტუმროების მოსამსახურეები თავისუფალი იყვნენ.
- 16) ფორმის ტანისამოსი მოისპოს.
- 17) სტოლზე მოსამსახურეებს ეკისრებოდეს ხოლოდ მსტოლზე სამსახური და არა სხვა და სხვა დაწმენდა-ალაგება.
- 18) არა ნაკლებ 16-17 წლისა მიღებული არ იქნას.
- 19) უჯამაგირათ მიღება— მოისპოს; ვისაც 5-10 მან. თვიური ჯამაგირი აქვს მიემატოს 50%, ვისაც 10-30 მან.—მიემატოს 25%.
- 20) ის ერთი თუშანი ყოველ თვიური ჯამაგირი, რაც შარშან კრებაზე ნახევრებმა დაადგინეს, მიეცეს მოსამსახურებს.
- 21) მოისპოს ყულაბი და დაუბრუნდეს, რაც დღემდის გადახდილია.
- 22) ჯარიმები დღემდის გადახდილი უკან დაუბრუნდეს.
- 23) ჯამაგირები აუცილებლათ თვის დამდეგს მიეცეს.
- 24) მოსამსახურის დათხოვა ნახევრმა ერთი თვის აღრე გამოუცხადოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში მოვალეა ერთი თვის ჯამაგირი გადაუხადოს.
- 25) გაფიცვისათვის არაფერ იქნას დათხოვნილი და საზოგადოათ პოლიტიკური დამნაშავე თავის ძველ ალაგზე მიღებულ იქნას.
- 26) მოისპოს ის სახიზრობა და ადამიანის ზნეობის გამათხსირებელი საქციელი, რასაც ძალა-უნებულოთ, როგორც ნახევრები ისე საზოგადოებაზე, სასტუმროების მოსამსახურეებს ადგინებენ პრესტიტუტების მოყვანით.

თფილისის წვრილ ვაჭართა და ხელოსანთა მოთხოვნები

- 1) მოისპოს ვატმანი და ყველა არა პირდაპირი სახელმწიფო გადასახადი. დაწესდეს პროგრესული გადასახადი შემოსავლის კვალობაზე, მხოლოდ მცირე შემოსავლიანი სრულიათ განთავისუფლდეს სახელმწიფო გადასახადისაგან.
- 2) შემცირდეს დუქნის ჭირები და პირდაპირი ანგარიში შენობების პატრონებთან იქნაინონ.
- 3) დუქნის დაცლა ძალდატანებით არ ხდებოდეს.
- 4) პოლიციელებს აეკრძალოს სხვა და სხვა საქონლის უფასოთ წაღება.

ამასთანავე გუერთდებით რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიას და ეთხოვლობათ: სიტყვის, კრების, გაფიცვის, კავშირების და სინდისის თავისუფლებას, პიროვნებისა და ბინის ხელუღლებლობას; დამფუძნებელი კრების მოწვევას საერთო, ფარული, პირდაპირი კენჭის ყრით ყველასათვის განურჩევლათ სტესისა და ეროვნებისა.

დ. ნავომარიდან გეწერენ: (გურია).

27 მარტს ჩვენს დაბასაც ესტუმრენ ყაზახი ოუსები და გენერალ ალიხანოვის ბრძანებით დაუწყეს ჩხრეკა-ქათება დუქნებსა და სახლებს. თუმცა ეგონათ ბევრს რაშეს აღმოაჩენდნენ, მაგრამ მოტყუებდნენ; ვერაფერი აკრძალული ვერ იპოვეს. ეს იყო საღამო ხანს. იმ დამეს აქვე დარჩნენ. მხოლოდ ამ დროს დატოვილდნენ მცველი კაზაკები. დაერიგნ სოფლებს, ვის ვერცხლის ქამარი მოტაცეს, და ვის საათი; წარმოიღვინეთ, კვერცხებსაც კი იტაცებდნენ სახლებიდან. ეს აშმაკი თემც იმათ უფ-

როსებს აცნობეს დამკარგავებმა, მაგრამ აბა იმათგან რა სა-
მართალს გამოიტანდნენ?

გენერალმა ალიხანოვმა აცნობა უმადლეს მთავრობას,
გურია დამშვიდებულია; ეს მართალი მხოლოდ იმ მხრით
არის, რომ გურულები თავდაქერილათ იქცევიან ჯერჯერო-
ბით, მხოლოდ ამასაც საზღვარი აქვს. მომავალში კი ვინ
იცის, საქმე როგორ წავა.

იქიდანვე გვატყობინებენ: ის ცნობა, რომ ვითომ
ბიბლიოთეკები გახსნილიყოს, სიმართლეს მოკლებულია. ნამ-
დვილათ ბიბლიოთეკის შენობა თავის საღვთოთა გაიხადეს და
თითონვე პატრონობენ ჩვენში წეს-რიგის დამცველები.

ჩვენ მივიღეთ შემდეგი გამოცემები: 1) ალექსანდრე მესხია: თავ-
გადასავალი, წერილები; მოთხრობები და საუბარი თვითშემეცნებაზე,
პავლე აკობისი, ფ. 25 კ.

2) ჰ. უმიკაშვილის სახსოვრათ. 1. გამ. აშხ. „სისქრისა“, № 1.
ფასი 30 კაპ.

ჩვენ გვთხოვენ გამოცეხადლო შემდეგი:

ნს წლის მოხუცი ქალი, მძიმე ავთიმოფობიით დავრღობილი, რო-
მელსაც თავს აწევს ნ წლის შვილი-შვილის ბედ-იღბალი მეტათ გაპი-
რებული მღვთმარებაშია და უსახსრობის გამო ითხოვს შემწობას.

აღრესი: არსენალის გზატკეცილი (დიდი აღმართი) სახლი № 63,
ღივანოვის, ბინა № 5. ანასტასია თედორეს ასული შილოდანოვიჩისა.

კ ო რ რ ე ს ო ნ დ ე ნ ყ ი ა

ქუთაისი. დღევანდელ მღელვარე დროს ზოლიციელთა სა-
კითხმად წამოყო თავი, მან ბევრგან მწვავე კამათი, ტაცხარებული.
სხვა-ბაასი გამოიწვია სარტყლო ქადაქებიდან მოყოლებული ჩვენამდე,
იქ ამ სავა თხს შეურთეს გერედ წოდებული „მეზობელთა სკაითხა“
რომლებიც, თუმცა ოფიციალურათ ამ სსხელს ატარებენ; მარა ნამ-
დვილათ კი ზოლიციელთა როლს ასრულებენ ახლანდელ ცხოვრე-
ბაში- ამისათვის სადაც ეს ინსტიტუტი არსებობს იქ ქადაქის
თვით მართველობაშია ითხოვენ გაუქმებათ იგი.

რაც შეეხება ზოლიციელთა შტატს, ბევრგან ჯდრეს შუამ-
დგომლობა დღევანდელი სახელმწიფო ზოლიციელთა დაწესებულება
გადმოეტეს ქადაქის თვით მართველობის და ისინი წაუდგებიან ამ
ნახსენს შეგულ საქმესო. ბევრგან ამის შესახებ შეადრნ რეზო-
ლუციები მიიღეს, სამუნიციპალო ზოლიციის გეგმები შესამუშავეს
და უკლებს კი დაწინებთ თხოვლობენ, რომ ის ერთი იმ სკაითხ-
თაგანია, რომლის მოწეობაც ქადაქის თვით მართველობას
უფრო შეეფერის; ვინემ სრულიად ისტობარ დაჯარგულ ბურორარ-
ტიას, რომელმაც კანტელარული მიწერ-მოწერით უნდა გააპტოს
ეს ხალხთან ზირდაზირ დამოკიდებუების საქმე.

დას, ამ სკაითხმა ბევრი ქადაქი მოარს და დღეს ქუთა-
თურ ქადაქის საბჭომაც წამოაყენა იგი სსკუბურნიო ადმინისტრატ-
ციის მუთაურ-დუბურნატორმა. 28 მარტის საბჭოს კრებაზე მისი
განცხადება ამს დღადღებდა: ქადაქი დღეს მშვიდობიანობა დაი-
რღა; ცრცვა-გლეჯა გურცრღდა; ქუხებში უწესობება ხდებს. უოვე-
ლაივე ამს თავის კართეჯა უნდა და მე კი ამისათვის ზოლიციელთა
რახში ძალიან ცოტა მუჯეს; ისინი დღევანდელ ჯარებულ საქმეებს
ვერ ადარს და ამისათვის მთავითხოვ მათი შტატის გაძლიერებასო.

ეს სკაითხი, თქვა ქადაქის თავმა, ბევრჯელ იყო აქ დაეუ-
ნებული, თათქმის უკლებ ზოლიციეისტრები (სიმონოვა, ლისოფსკი
და სხვ.) ამასვე ითხოვდნენ; მარა, უსასწრობის გამო, უკლებს უარით
ვისტურებდით. დღეს კი, მართლაც, სამწუხაროთ ისეთ დროს და
გარემოებებში ვართ, რომ უარის თქმა ადარ გაგვექმება და აი
რატომ:

დღესდღე მშვიდობიანობა იყო, ისეთი ამჯარა ცრცვა-გლეჯა

არ იყო, როგორც დღეს ხდება დღისათვის კი შუაგულ ქადაქის
ქუხებზე. აქამდე როგორც იყო-ზოლიციის 57 დესენციისათვის ია-
ლათ შადიოდ, დღეს კი ქადაქის მცხოვრებლებმა სკამათ იმაც,
ქადაქამც სივრცით იმაც: ხუთი ვერსის სივრცე-სივრცეზე გაშ-
ლილი, 80-დი მსხვილი და წვრილი ქუხებით და ამოდენა რაიონის
მკვიდრის სმსახურს ვერ ჯუდიან. თახეღური ცრცვა-გლეჯა და
ქუხებში უწესობა კი თანდათან მატულობს, მცხოვრებლების
მშვიდობიანობა დაიბრუნა, შიშინობამ მოგვიცვლა ჩვენ უკუღასი და
ამისათვის უკლებს გემართებს მცხოვრებთა დასამშვიდებლათ და წე-
სიერებებს ადსადგენათ ხელი შეუწეოთ ზოლიციის; თუნდაც ამას ჩვენის
მხრით სვარძობელი ნივთიერა მსხვერული დაჭირდეს და რომ დაჭირ-
დეს თქმა არ უნდა, რადგან ოცი ახლი დესენციების მომატების-
თან ძველებს ჯამაგირების მომატებაც სსჭირდა. იმთხო 46 უნ-
ტროსი დესენციი იდებს 12—50 კ. დიურათ, სოლო 11 უფ-
როსი—15 მან. თვეში. ასეთი მცირე ჯადლოთა კი, რახკვირღდა,
დესენციები ადარ კამეოფიდლებთან და ამისათვის სსჭირდა მათ
ჯამაგირები გაუწინასწარონ.

ეს გაძლიერება ზოლიციელების უჯდება ქადაქის ზედმეტი 5000
—6000 მან. წდიურათ. ასე რომ ზოლიციასზე ქუთაისის დაჯარჯე-
ბა მთელი ბიუჯეტის 15—20%—დას.

ქადაქის თავის დაწინებულ—ზოლიციელების გაძლიერების
აზრს წინააღმდეგ ქადაქის გამგებობის ორი წევრი: გრ. გველვისანი
და კანდელაკი. ამათ ბევრი ამტკიცეს, რომ ოციოდე ზოლიციელის
მომატებით ჩვენ ვერც ვერაყის დაუამშვიდებთ და ვერც ვერაყის
ცრცვა-გლეჯას მოვაშლევინებთ. დღეს რომ სომარო წესებია ჩვენ
ქადაქისაც შამოდებული; ქადაქი სმ წამოღათაა გაუთფილი და ს-
თითათო დენერლებსა და მის ჯარებს აქვს ხანაბრებული. იმთ ს-
კამო ჯარი ეავს ჩამორიგებული ქუხებზე, მათ უოველ ნათაფზე
შეხედებით და ხშირათ მითრახების და თოფის კონდახებით ცემის
არ აკლებენ მცხოვრებლებს. ასე რომ თუ კი ვინთავსებ უოველივე
ესენი შესამინებელი წამოღათ.—ამ მხრით ამ სომარო წესების დროს
მიანც სრულიათ უზრუნველყოფილნი ვართ და ჩვენი მხრით იმა-
თვის კი ეკე ახლი ზოლიციელების, რომლებსაც სსზოგლოთ ხალხი
უნდობლათ უურუნეს; მიმატება უადგილოთ მივჯანბათ. სხვას რომ
თავი დაწინებოთ, ამას ჩვენი ქადაქის კასის მდგომარეობაც ვერ
აიტანს და ხალხის ამ დროს დაბეჯება ახალი გადასახადებით სრუ-
ლი წინააღმდეგობა იქნება დღევანდელი სკურთო მიმდინარეობისა.

რაც შეეხება ზრინციპალურათ, ფართო ნიადაცზე ამ სკაითხის
გადაწვევტას; ეს 28 მარტის კრებაზე ადარ იქნა წამოყენებული,
თუმცა გამგებობის წევრს გრ. გველვისანის ამასზე დაწვერა დასხუთე-
ბული მოხსენება, რომელიც ახლას მას უნდა წარუდგინოს ამ კომი-
სიას, რომელსაც მინდობილი აქვს შესამუშავებლათ ადგილობრივ
სსჭირებობათა სკაითხები.

28 მარტის საბჭოს კრებაზე კი სკაითხი ზოლიციელთა გა-
ძლიერების შესახებ მინც გადაწედა მსოლოთ ერთი ხმის უმეტესო-
ბით (10 თ. და 9 შუა). მაგრამ ქადაქის გამგებობაში უკვე შეიღდა
პროტესტები რამდენიმე სმონისსკან ამ გვარ გადაწვევტებებსზე
და ესენი ხელახლას საქმის გარჩევას ითხოვენ.

დღევანდელი სკურთო მინდობილი აქვს შესამუშავებლათ ადგილობრივ
სსჭირებობათა სკაითხები.

ფოთი. თუ უოველივე მხრიდან, უოველივე კუთხიდან ისმის
უემყოფილება წეს-წესობების წინააღმდეგ; არც აქ არიან ხელ-
დაჯერებულნი და დადუმებულნი. გვეოც ამდენი მითმენაო,—ამისის
ფოთელი, გვეოც ძალი, გვეოც მორჩილება და კარ და კარ სხვისი
ბრძანებით სარგულიო. აქაც შეიგნო ხალხმა, რომ ძველებურათ
ცხოვრება შეუძლებელია. გაიფიციენ მუშები, გაიფიციენ მოსწავლეები,
გაიფიციენ მცხოვრებლები. არა თხოვრებით, არა ჩოქვით და მუდ-
როთ, როგორც ზოგიერთებს ებნია, არამედ შეკრებულნი ძალით,
მობობთ და ამხანაგობით უნდათ გაკაფონ დღევანდელი ეკლიანი გზა

ცნობები. მაგრამ ხომ გავითვინათ: „აუი კაცი, აღდგომისაც ავიდა“, — ასეთ დროში აქც იმის თაუი ცრუ ხატრობტუმს და სასოკადო სჭქეს ხელს უშლიან. სურთ ძმა-ძმის დაატავან და თავისი შერ-ჩემობა გატანან.

ამის შესახებ დროებით მიტრ არაფერს ვიტყვი, თავის დროზე შეითხველებს ვაგნობებ დაწვრალებით.

აქც შემოღებულა საომარ დროის წესები. კახაკები დიდ ძალ-მომხრობას იჩიენ, ხვდებიან გამუღელ-გამომუღელთ და ცარცუ-გენ. როგორც ამბობენ შემჩნეული კახაკები ჰასუსის გებაში არაან მიტემული.

სხუებს არც ჩვენ ჩამორჩებითო დასძახეს აქურმას ნოქრემს და წერილ ხელდასრუმს. ჩვენც გვიანდა აღმიახურათ ცხვარება, თავის-უფლებო, და გაიფიციენ კიდევ. წარუდგინეს თავიანთ ადებს შემდეგი მოთხოვნები:

1) კვირა-უქმე დღეებზე მალახიები და სხუელსინოები დაე-ტოდ იქნას მიუღი დღით.

შენიშვნა: სასადალოები, სანაკები, სსსტუმრები უნდა გააღონ დღის 8 საათზე სდამის 11 სათამდე.

2) დღიური ვაჭრობა უნდა განისხდეროს დღის 8 სათიდან სდამის 8 სათამდე.

3) სუხუმისა და სადილის დროს უნდა მოტემულ იქნას 2 საათი თავისუფლებს.

4) უველს შეკირდებს და ნოქრებს დღევანდელ ჟამატირზე მოე-მატოს 30%.

5) სადურგლებში (სტოდაარებში) მოსზობილ იქნას ნაჭრობით მუშაობა და დაწესდეს დღიური ხელ-ფასი მუროე მუხლში მის-სენებული სამუშაო დროით, ერთი მინუთიდან ორ მინუთამდე.

6) ბინის მავიერ მიეცენ ბინის ფასი.

7) მთისმოს 16 წლისაზე ნაკლების მუშაობა საშიკიტრისა, სსსტუმრისა და სსსმელების სსსლებში.

8) უველს საქმეში უფამავირო სასსსურის მოსზობა.

9) სსსარაზობაში, მიჩქეშეებთან და თერძებთან თქქსმეც წლი-საზე ნაკლებ შეკირდებისთვის დაწესდეს 8 საათის სამუშაო დრო. შეკირდებს უნდა მიეცენ სუფთა სსსცლები.

10) სსსელოსნობაში უნდა მიდებულ იქმნას არა ნაკლებ ათი წლისა.

11) აკრძალულ იქმნას ისეთი შრომა, რომელსაც ზირდამირი დამოკიდებულებს არა აქეს ხელდასთან.

12) კვირა უქმეებზე ბაზარში ვაჭრობა მოსზობილ იქნას დღის ათი სათიდან.

13) მხორცეც, მეთევზეც, მიფურნეს მიეცენ მუშაობის ნება კვირა უქმეებზე მხოლოდ დღის ათ სათამდე და სდამის 6—8 სათამდე.

14) თქქსმეც წლისაზე ნაკლებ შეკირდებისთვის იხრუნონ ხსხეინებმა მათ განებობე გასაწვრთხელათ (გამოწ. იქნას გასეთები და სსხ.).

15) კვირა უქმეებზე უავსახები გვიღოს მხოლოდ 12 საათზე, დამის ათ სათამდე.

16) სსსდაქები უბრადო დღეს უნდა გაიღოს დღის რვა საათზე სდამის ათ სათამდე. უქმეებზე დაიკეტოს სრულიად.

17) ღვინის საწობები (სკვადები) და თევზის სსვარობები უქმეებზე სრულიად იკეტებიან. ჩვეულებრივ დღეებში კი ვაჭრობა დღის 8 სათად. სდამის 8 სათამდე.

გაიფიცა აკრთვე ასეთ ამწობანი და მოითხოვეს ის, რასაც სსხა ქალაქების ასეთ ამწობანი თხოულობენ. 8 სათი სამუშაო დრო, კვირა-უქმეების წინა დღეს ექვის სათის მუშაობა.

უველს ეს მოთხოვნებიანი დღეს დამუყოფილებულებს და გა-ფიცულები თავიანთ ადგილას მუშაობენ.

ქ. სოხუმი. მართლდა არა ერთხელ და ორჯერ წავიკითხავს უუნდალ-კასკეთებში თუ როგორ ხსენ დანემული და გამხუტებული არაან კახაკები ხალხის „დამშვიდების“ დროს, მარა წინავით-განახონსა და თვლით ნახულს შორის დიდი განსხვავება არის.

26 მარტს სამსახრე უახახ-რუსი ჩამოვიდა სოხუმში. 26-დან 30-მდე ისეთი არაფერი მომხთარა, რომ ქალაქში წესიერება დაურ-ღიოს და ხალხი აუღლებობის, მარა მიუხედავით ამისა, 30 მარტს კიდევ ამოღებოვე უახახ-რუსები გამოგვიგზავნეს.

მათ მოსვლის შემდეგ კი მშვიდობიანობა, ცოტა არ იყოს, შეიცვალა. მოადგა თუ არა გუმი ნაზირს, მეფილეუკებმა უარი თქვეს კახაკების გადმოუფხასზე. კერძო კაცების კავიციას გამო, სსხელმწი-ფო ნახები ჩუშუკეს და ქვეუნიის დამამშვიდებულები იმით გადმოძინ-დენ ნაზირზე. ჟერ უველანი არც კი გადმოხულოყვენ; რომ მართა-სებთს ტლამ-ტლემი გასიმა. ვაი მას ვინც შუა დღეზე ქუჩაში გაიარდა. დღე რომ ისეთი სენებობა, ადვილათ წარმოიდგენით, და-მი რას უნდა შეგობდენ. ბედნიერი ის არის, ვისაც შუბლზე ორ კაჭიებიანი უქმტის ვაკარდა აკრავს. ფობრის კანტრონაში მისვლა შუქდებელი კახდა; რადგანც ქუჩა, რომელსედაც ეს დაწესებულება იმყოფება კახაკებმა გააკვეს.

მიუხედავით ნებართვის მოწმობისა, იარაღს ეველს ართმევენ, თუ მოკონება თითონ ისეუთრებენ, თუ არა და წარადგენენ სს-დაც ჟერ არს.

სოხუმის კარმეო სოფლებშიაც დიდი მოძრაობა არის. ხალხი იკრიბება და ერთმანეთს ფიცს აძლევენ არ უდალატონ არა შემოხე-ვაში.

სოხუმის ქალაქის საბჭოში კრებას დანიშნული, კახაკების თავ-შეკრულს საქციელის გასახილველათ და ვინათ რა ზომების მიიღებენ.

ივანე თურქია.

ქვემო-მიგრეთი. ეველან გაისიის უამყოფილებების ხმა, ევე-ლას: დიდი თუ ხატარა, ქალი თუ კაცი, მსსწავლებული თუ მოსწავ-ლე უამყოფილებას აცხადებს თანამედროვე წეს-წმობილების წინა-აღმდეგ; ეველას რადაც აჯალა, ეველას რადაცანს ექებს, ეველას სიხა-რულით, აღტაცებით ეტებება მომავალ ცხოვრებას! ეველან, ეოველ კუთხეში მშრომელი ხალხის მოძრაობა ძლიერდება. დღეს ეველან ხალხი, მონაბაში აღხდალი, თავისუფალ ცხოვრებას ეწავება; რე-კორც ვაცით, ეს მოძრაობა დღეს სამკერფლოს გულისხმადაც გადა-ვიდა. **დ. ნოლოღევში** (სენაჯ. მახრ.) ხალხი ფხსზე დგას; ევე-ლას ოჯახში ძმობაზე, სიყვარულზე და ერთობაზე გაკონიუთ და-ხარავს; ეველას სკოლებში შეწვევტილას სწავლა; ხალხი აქც ჩამო-შორდა აღმინსტრაციას, სსსამართლოს და თავის თავს თითონ განაკებს! — დახ, მეტრელები ბანს აძლევენ საერთო მოძრაობას, მეტრელებიც გამოფხიხლდენ.

ამ დღეებში ხინის სამოქალაქო სკოლის შეკირდებმა წარუდ-გინეს სსსწავლებლის მთავრობას თავისი მოთხოვნები. შემდეგ გა-შვიდდენ ქუჩაში, მივიდენ მარინსკი სკოლაში და ზდილობიანათ თხოვეს მოსწავლე ქალებს სწავლა შეწვევტირათ და მათთან ერთათ გასულოყვენ ქუჩაში; ხატარა ქალებმა დაუყოვნებლივ შეწვევტიეს სწა-ლას და სსამოფებით შეეერთდენ თავიანთ ძმებს. აქედან **«Дружно товарищи!»**-ის სიმღერით გაემართენ მოსწავლეები ორ-კლასიან სკოლისკენ, და შეაჭრენ სკოლის ეზოში, სდაც იმათ რიცხვით 600—700 კაცს, შეუერთდა კიდევ სსხეებული სკოლის 100—150 შეკირდი; აქედან **«მარსლეოხას»** სიმღერით და ევი-რალით: გაუმარჯოს ერთობას, ძმობას! ძირს ძველი წესწობილება; გაქქენ ქალების კერძო ზრეკინახიასკენ. ზრეკინახიის მოსწავ-ლე ქალები შეუერთდენ ამხანაგებს და ასე 1000-მდე მოსწავლე ახალგაზდობა გაქქანს სსხელოსნო სკოლისკენ ევირალით: „ძირს ზრეკინას! ძირს სსმღვდელებმა! გაუმარჯოს აჯადმეურ თავისუფლებას!“, ამ დროს სტრახნიკებით წინ შეეხება მოსწავლეებს ბოქული ა. ფა-

დავა. ფადავამ შეაჩერა დემონსტრაციები და თხოვა დაშლად იქცეოდა. მისწავლეობს ამაზე უფრო განცხადებს და უნდოდით რამე საბრძოლო სახელოსნო სკოლაში იხილოს, მაგრამ ბ. ფადავამ ტყუილი სიტყვებით მოახდინა მისწავლეთა გული, და ისინი დაამაყდნენ. ხოხინს ეველა სისწავლეებელში ამ უმართო შეწყვეტილას სწავლა.

ილია ბახტაძე.

სოფ. მექვენა (ფეხსუმი). დღეს ისეთი დრო დადგა, რომ უსაქმიანო ეველასთვის მომავალდებულ ცოდვას უნდა ჩაითვალოს. ეოველი კარა, დიდი და ზატარა, ზნეობრივად ვადადებულია ქტოურში მონაწილეობაშია და მისი უსაქმიანობა უსაქმიანობაშია; გამოწვევის დღევანდელი უფლებებით ცხოვრების ცუდი ზიანობები, დასახის ჭეშმარიტი გზა საქმიანობაშია მოგვარებისთვის და სხვა. ერთი სიტყვით ეველა უნდა ვეცდეთ, ვისაც როგორ გვეჩვენებს, უმელოდ ჩვენ გაჭირვებულ მოძმეს, რომ მისი ცხოვრების ჩანსი, რომელიც აქამდე უფლებას ტრიალებდა და რომელიც დღეს უკვე წაღმოსვლიდა დატრიალდა, უფლებას ადარ დატრიალდეს. დღეს ძველი-მოსილი ახალ დაბრუნდა, „ისინი“ წყალობით ეველა კი გამოწვევად და ეველა გულმოდგინებით შეუდგა თავის ბედურად ცხოვრების გაუმჯობესებას. მაგრამ მაკრა ის არის, რომ ზოგი იმ დიდი მიხისის მისაღწევად, რომელიც დღევანდელ მოძრაობას დაუხსნავს, სწორე გზას ცდება და ისეთ რამე სწავლებას მიახლოებს ხელმე, რომელიც სრულიად უუფეროდ და უუთხანსივლიდაა აწინდელ მოძრაობის იდეალთან. ამ ზოგაერთიან მოქმედებას შეუგებებელია: იმით არ ესმით, თუ რა გზას უნდა დაადგინ და რა სწავლებას მიმართონ, რომ გაჭირვებულ ცხოვრებიდან თავი დააწვიონ. ამით წაშთ, რომ ერთი-ერთი სწავლება ეხლანდელ შეხუთულ ცხოვრებიდან გამოხვალის სტატიური ძალ-მომხრება და ამიტომ ისინი უმეტეს ნაწილად ამ სწავლებას მიმართავენ ხელმე. ამ გვარ შემთხვევებში სწორად და ვადადებული არანა შეგნებული ზიანობი დროზე მიუშვლონ და ჭეშმარიტი გზა უჩვენონ. დღევანდელი მოძრაობის ერთ უმთავრეს დამახასიათებელ თვისებამ ის უნდა ჩაითვალოს, რომ ხალხმა შეაჩერა სხვისი ბატონ-ზატონობა, სხვისი მხრუნელობა მისთვის მტრად სხარადა, და აი ეს არის მიზეზი, რომ დღეს იმან ასე ბევრათი მიუღი ხელი თავის საქმიანობის მოწყობისთვის. ის უკვე დიდი ხნის გამოდგომილია დარწმუნდა, რომ მისთვის ახლანდელი სამართალი უსამართლობაა. ეს სამართალი განიხილავს მისივე მდიდრობა სვეთადადდეთ და დარბ-ბუნავთ დასახარვად.

ამიტომაც არის, რომ დღეს ხალხი, როგორც სხვა ჩვენი ქვეყნის კუთხეებში, ბრუთეუ აქაც ნელ-ნელა წყვეტს კავშირს სსსმართლობებთან და სხვა და სხვა გვარ ურთიერთ შორის აძრულ დაუ-სახარვებს შინაურულად, მშრად და ამხანაგურად აბოლოვებენ. აქ ხშირად გაიკონებთ მცხოვრებთაგან ამ გვარ დანაზაკს: „დამკრთმა აკურთხონ და აამენთ მისი თვალი, ვინც ჩვენ ამ კარგ გზას დაგვაჩვენა! ადარ ვართ, დიერთმანი, ამ სუდეებში სიარულით, უერთები დაგვაწყდა; და მაინც ვერა გავიარებთა-არ. ვერ გდარსებოვართ ჩვენ დროზე რიგან სამართალს. ამას თავი დაანებე; ვეღარ გუძედილი ათასწარ სუდის მოთხოვნილებას: ეს ბუკია, ეს აკომბინა“ ფუღლი, ეს ზრისტეის „ზრგებლი“ და ვინ იცის რამდენი არ დაეიდარბან და სხვაფერად! სულ უბრალო საქმის გათავებას უნდა მოახდომო მთელი შენი სიერცხლე; უნდა მთელი თუ რამე გაკახნა და ბოლოს კი ვინ იცის რავარ სამართალს გაეჩივნეს შენ მისი არ გაქმის და იმას შენი... ეოველივე სადაც საქმის ჩემივე მუშობლები მინდვენ, ეველაფერში იოლად მივდივარ და სამართალში ბეჭედ რომ დამაკლდეს, მაინც მოგებელი ვრჩები, რადგან ამდენ ხარჯებსა და ცოცხანს ვიცილებ თავიდან. უბრალო რამე საქმიანობა უნდა შევადე იმ დასაქმებულ სუდეში და კიდევ მაინც ვერ გამოვატან სწორ სამართალს:“.

მაკალითები ასე მუშობდნენ საქმის გათავების ასე სმი-რის ჩვენში და ეოველითვის სსსამოხერა შედეგები მოევენა ხელმე ბრუე მბარდაბრე მხარეთათვის...

ამ დღებში აქ ჯარმა 70 სადღათისაგან შემდგარმა ამოადრთი ავიტრის უფროსობით: ჯარის-კატუნს მოწყურადობა და დაქმნულობა ეტობდათ. როგორც იმის, ეს ჯარი ცაგერში დაუბინავებიათ.

აქაური.

ალავერდის სპილენძის სადნობი ქარხანა. ალავერდის ქარხნის მუშეები შეეკრიბებინათ და მოვლადარაკეთ ჩვენი გაჭირვებული ცხოვრების გაუმჯობესებაზე. ვითხოვეთ: ჯამკარის მომეტება, სიმუშაო დროს შემცირება; ერთი ერთ სავაჭრო ღუქში საქმის გათავება; ჯარისმის მოხსნა და ხანის მოწყობა. ექვნი ზარის ზარდას დროს სანი მანეთი გვაჯარებებენ.

ჩვენ თხოვნას უფრო აზრებს ახსნავს. გვითხრეს: რადგანც ივანისთა სმინისტროდნ არ მოხუდა ოფიციალური მოწყობლობა მუშებს ჯამკარა მოუმტეოდ, ამიტომ თქვენი თხოვნის დაკმაყოფილება შეუძლებელი არისო. ბრუთეუ არც ის მოწყურად მუშებს სიმუშაო დლე შემცირებით, და ჩვენ საიდან შევებდნავს შევამოკლოთ.

ჩვენ ვითხოვდობთ: გვაშველეთ რამე, ვიხრბობით, ისინი კი მინისტრისკენ გვითათებდენ და მუშაობის გატომბას გვინდვენ. ნახევარი საათის შემდეგ ჩვენ ქარხნის დირექტორს წარუდგეთ იმე მოთხოვნილებით. დირექტორმა ოთხი დეპუტატი მოგვითხოვა და ამორჩევა ადარ გვაცადა. დაქურა განცხადება: „ვინც მუშაობს არ დაადგება გამორიცხული იქნება სასახურადნა“ და გააკრა. ეს განცხადება ჩვენ ავაკლივეთ. მამხ მობირბინა დირექტორმა ხალხთან და ჯოსის ქრევათ დაგვეშუქრა: „ვინც მუშაობს არ დაიქვეს ამ ჯახით თავს გაუტყოს!“. ზოგაერთი ჩვენი ამხანაგი მამხვე გამორიცხა და აუკრდალ ფურნიდან და ღუქიდან საქმლის მარემა. გამორიცხულთ გარდა ეველამ დააწყო მუშაობა. დანახენ ამხანაგებში ზოგი სადამის დათხოვეს, ზოგიც მუროდ დღეს და ზოგი მესამეს. ჩვენ ვიხივლეთ საქარხნო ინსექტორთან. მოვლად ინსექტორი, შეიკრება უფროსების მთელი. კომისია: დირექტორი, სადლეკი ინჟინერი, მხრის უფროსი, ბოქაული და სანი კარე ჩვენ-გან. კომისია გვიჩვენა შერეუბას; ჩვენ კი ვითხოვდობთ ერთი თავის ჯამკარის და მოქმობას, რომ ქარხანაში გვაიმსხურა. ერთ მუშის დირექტორმა უთხრა: მე არ შეიძლება შენი ქარხანაში დეტრეება; რადგანც მოწმეთ იყავი ჩემი საქმე რომ არჩეოდა! ინსექტორმა გვითხრა: მე არა მამეს უფლებას ერთი თავის ჯამკარი წინ და წინ მოვანებინა ქარხნის მთავრობას, ახივლეთ და მამრბეულები მოსამართლე გაარჩვენ საქმესო. გავაჩვენეს დიდიდნ სადამომდი და არაფერი სხეირო არ გაარბეს.

მინაური მიმოსილუა.

ბევრი საკვირელი რამ ხდება ამ ჩვენ დალოცვილ ქვეყანაში; აგერ გაიხედავთ, და გაოცდებით, რომ გუშინდელი ფეოდალი, ერთი იმ ჩენი დროის „რანდთავანი“, რომლის ტიპი უცვლად ყოფ. ნინოშვილმა, დღეს ხალხის, გამოვრებული გლენ-კაცობის მეგობარი გამხდარა, და ხატზე და ჯვარზე ფიცულობს, რომ იგი ხალხის ერთგულია, რომ იგი უზომო სიყვარულით არის შეპყრობილი ძონძებში გახვეული გლენებისადმი. მოდი და მის შემდეგ ნუ აგაფურდებთ გული, ნუ ავიტრემოდებთ თვალენი! ახლა გაიხედავთ მეორე მხარეზე, და იქ თქვენ დინახეთ მომწიფებულ, დობლომინ ვაგბატონს, რომელსაც გუშინ თავში არავითარი აზრი არ ქონდა, მიმართულება მისთვის არ არსებობდა, არავის არ ემბრობოდა და საჯაროდ გაიძობოდა, რომ არ ვიცა ვის მივებროო, და დღეს

კი გამოსულა საზოგადოებრივი მოქმედების ასპარეზზე და შე-
თაურობას კისრულაბს, ხელმძღვანელი ხდება. საიდან, რო-
გორ ხდება ასეთი ცვლილება? ნუ თუ გუშინდელ რაინდს
შეუყვარდა გლეხი? ან უაზრო და ყოველგვარ მიმართულებას
მოკლებული აღამიანი ერთბაშით ასე გამოიკვალა? რასა-
კვირველია, რომ არაფერი ამის მსგავსი არ მომხდარა,
მხოლოდ გარემოება გამოიკვალა. სხვა ქარმა დაბერა-
და ეს ვაჟბატონები ხედევენ, რომ დღეს ძველებურათ
დროს ტარება აღარ გამოადგებათ. საქირა ხდება, რომ
ისინიც აყვენ სხვის ფეხის ხმას, რათა საზოგადოების
ყურადღება დაამსახურონ, რომ ვითამც ისინი ხალხისთვის
თავდადებული არიან! და აი გამოდის, რომ როგორც გუშინ-
დელი რაინდი, ისე ის, ვისთვისაც აზრს და მიმართულებას
არასოდეს არავითარი ფასი და მნიშვნელობა არ ქონდა,
დღეს ხალხის მსხენლებათ რაცხვენ თავის თავს. პირველი
შეხედით, ესენი არც კი ტუყიან: ისინი ეროვნების დამცვე-
ლები არიან; იმათ სურთ, რომ საქართველო მარტო ქართ-
ველი ხალხისთვის იყოს, განუზრგველათ წოდებისა და ხარის-
ხისა. წარმოადგინეთ, ისინი ისე გულუხვი არიან, რომ სა-
ქართველოს და ქართველი ერის ბედნიერებისათვის ავტონო-
მიასაც კი თხოულობენ! ამა, თქვენ რა იცით, თუ რა
მოკვამილადი ძალა აქვს ამ სიტყვას! ვინც არ დასწრებია
თფილისის გუბერნიის თავდაზნაურობის საგანგებო კრებას,
რომელიც ამ ათი დღის წინეთ მოხდა თფილისში, იგი ვერ
წარმოიდგენს იმ აღფრთოვანებას, რომელსაც ამ სიტყვის
გაგონება იწვევდა ქართველ ნაციონალისტების გულში.
სწორეთ საკვირველი იყო ეს კრება! აქ თითქო უენოებმაც
კი ხმა ამოიღეს, წარმოადგინეთ იმათაც კი ახადეს საცო
ბავს, ვინც მთელი წლების განმავლობაში მარტო იმის
მეკლდინებაში იყვენ, რომ ქართული ენა, ქართული ლი-
ტერატურა და საერთო ქართული აზროვნება ჩაეგლო, დაე-
ხშო. აი ესენი ახლა მოსარჩლეობას უწვევენ ქართულ ენას
და ქართულ ლიტერატურას! აქ იჩენდენ გამბედაობას და
თავგანწირვას, დებდენ სამშობლოსათვის თავს. ვინ მოთვლის
რას არ პირდებოდენ ქართველ ხალხს, იმ ხალხს, რომელსაც
ისინი მთელი საუკუნოების განმავლობაში არბევდენ და ანად-
გურებდენ. ჩვენ არ უარყვით, რომ შეიძლება ორიოდ
პირი აქც ერია ისეთი, რომლებსაც მართლა გულწრფელათ
სურდათ ხალხისთვის სიკეთე, მაგრამ ჩვენ იმათ შესახებ არ
ელაპარაკობთ. ისინი მხოლოდ წვეთია ამ ზღვაში. აი ვინ
არაინ ისინი, ვინც ქართველ ხალხს ბედნიერებას პირდება,
ვისაც მისთვის ავტონომია სურს! მაშ, თქვენ არ თანაუგრ-
ძნობთ ავტონომიას, მაშ, თქვენ არ გინდათ, რომ ჩვენ ხალხს
ავტონომია მიანიჭონო, შეიძლება დაგვეკითხონ ჩვენ ზოგი-
ერთები. ამაზე ჩვენ გადაჭრით უნდა ვუპასუხოთ, რომ ჩვენ
ავტონომიის მომხრე ვიქნებით მხოლოდ მაშინ, როცა ამას
თვით ხალხი მოითხოვს. მანამ კი ჩვენ ავტონომიის წინააღ-
მდეგი ვართ. უნდა იცოდეთ, რომ დღეს ხალხი უწლო-
ვანი აღარ არის, რომ მას დღეს აღარ ესაქიროება აბუკუნები.
სწორეთ იმით არის დიდებული დღევანდელი წამი, რომ დღეს
ჩვენ აშკარათ ვხედავთ ხალხის მომწიფებას. ამიტომ დღეს
ხალხის დაუკითხავათ არავის უფლება არა აქვს მისთვის რაი-
მე ითხოვოს, ან მისი სახელით სადმე იშუამდგომლოს.
მეორე მხრით, დღევანდელ პირობებში მშრომელი ხალ-
ხის ინტერესი სრულებით იმას არ თხოულობს, რომ
საქართველოს ცალკე ავტონომია მიენიჭოს; პირიქით
დღეს ისეთი დროა, როცა მთელი მშრომელი ხალხი
უნდა შეერთდეს და საერთო მტრებს წინააღმდეგ შეერ-
თებული ძალით მიიტანოს იერიში. ერთი სიტყვით დღევან-

დელ პირობებში ავტონომიის მოთხოვნა არათუ უაზრობაა,
მაგნებელიც იქნება მშრომელ ხალხის ინტერესებისათვის. თა-
ვის თავად იგულისხმება, რომ არავითარ სერიოზულ მნიშვნე-
ლობას არ ვაძლევთ თავდაზნაურობის დადგენილებას; იგი
ისევე ფუჭა როგორც ჩვენის ნაციონალისტების სხვა მრავ-
ალი ოცნებები, ჩვენ ამაზე იმითავე შევანერეთ მკითხველის
კურადღება, რომ აქ ბრძენმა ივერიამ „ეროვნულ-პოლიტი-
კური მომწიფების და გონიერების“, „შესანიშნავი სიუხვილის
და ცნობიერების“ (ივერია № 43) საუნჯე აღმოაჩინა, და
ბოლოს ისიც დაურთო, რომ „მხოლოდ ოთხი ხმა აღმოჩნდა
საქართველოს ავტონომიის მოწინააღმდეგეთ.“ ამაზე მეტი
სიყალბე შეუძლებელია! და მერე ვის ბუკულებენ ეს ვაჟბა-
ტონები? კარგათ დაფაქრდით, ვისთან ვაქვთ საქმე, ან ვისზე
ამყარებთ თავის აზრს. კარგია კიდევ, რომ რამდენიმე დღის
შემდეგ იმავე ვაზეთის მეთაურ წერილში იყო დაბეჭდილი
ერთი ფრიად საგულისხმიერო საბუთი, რომელიც აშკარათ
მოწმობს, თუ როგორი უდროვო ნასკენის გამოსკენა ცოლნია
განახლებულ ივერიას“.

ამ მხრით მისთვის უფრო საკულისხმიეროა თფილისის
გუბერნიის თავდაზნაურობას გვერდში ამოკუყვენთ საქართვე-
ლოს მეორე კუთხის, ცნობილი თედორე ჟორდანის სამ-
შობლოს, თავდაზნაურობა კრება, რომელიც ამას წინეთ მომხ-
დარა დ. ზუკიდში მახრის წინამძღოლის თ-დ დ. დადიანის,
თავმჯდომარეობით, ჩვენ არ ვიცით, თუ როგორ თანაუგრძ-
ნობენ სამეგრელოს თავდაზნაურნი საქართველოს ავტონო-
მიას, ე. ი. ქართულ ენას, ქართულ ეკლესიას და სხვა ამის-
თანა ეროვნულ საგნებს, ხოლო ის კი საკმარისათ გამოაშკა-
რავდა, თუ როგორ უყუარებენ ისინი ქართველ გლეხებს და
იმათ დღევანდელ გამოფიზლებას. კრების დაწყებისთანავე
თავმჯდომარეს განუმარტავს თავდაზნაურობისათვის გლეხე-
ბის მოძრაობის ხასიათი და სხვათა შორის აღუნიშნავს, რომ
ეს მოძრაობა „სრულ განადგურებას უქადის თავდაზნაურო-
ბასო“. — დღეს ჩვენი გლეხობა — უთ ვამს მის — უგუნურ და
გადავარდნილ ყაჩაღ პროპაგანდისტების წყალობით, ცეცხ-
ლითა და მახვილით გალაშქრებულა თავდაზნაურობაზეო“.
(ენ. ფურ. № 2791). კრების მიზანი იყო რაიმე საშუალება
გამოენახათ გლეხების დასამშვიდებლათ. ამ კრებაზე ყოფილან
ისეთები, რომელთაც ესმით გლეხების დღევანდელი მოძრაო-
ბის მიზეზი და მის მოსასპობათ სასტიკი ღონისძიებათა ხმარება
სრულებით უსაფუძვლოთ მიანიათ (გ. ნ. აღშბაია და ი. მეუნარ
გია და თ-დი მ. კ. დადიანი). ხოლო კრების უმრავლესობის
შეადგენენ ისინი, ვისაც სასტიკი, ჯოჯოხეთური ზომებით სურს
დღევანდელი მოძრაობის ჩაქრობა, ამათ შორის თავი უსახელოა
და ვლ. აღშბაიას, თ-დ მენჯერელსკის მამულებას გამგეს. აი რა
უთქვამს ამ ვაჟბატონს: „გლეხს დღეს არაფერი ვაქირება არ
ადგია. იგი ცხოვრობს სრულ კმაყოფილებაში, დასამწუხაროთ
ვერ შეუგნია თავისი ბედნიერი მდგომარეობა, აყოლია ფეხის
ხმას და დავდომია საზოგადო გზას. მისი მდგომარეობა კარ-
გია და კიდევ უკეთესი იყო წარსულში. უნდა ვიტროთ და
ღჩოქით მოვიხსენიოთ ის თავდაზნაურები, რომელთაც გლეხებს
ნდობა და ერთობა გამოუცხადეს. როდესაც დაიწვება ერთი აზ-
ნაურის და თავადის ოჯახი, უნდა დაიწვას ასი გლეხის ოჯახი?
როდესაც მოკლული იქნება ერთი ჩვენგანი, უნდა მოიკ-
ლას ათასი გლეხი; მათი დამშვიდება შეიძლება მხოლოდ
მაშინ, როცა აქ იჭეკი-კრიკილებს თოფ-ზარბაზანი!“ ასე ლა-
პარაკობდა ბ-ნი ვლ. აღშბაია თავდაზნაურობის კრებაზე,
და კრების უმრავლესობაც სწორეთ ამასვე თხოულობდა!
აღშბაიას სიტყვების ვარმატება საქირა არ არის; მე მხო-
ლოთ აი რას ვიტყვი: ბ-ნი ვლ. აღშბაია, რომ ობილისის

გუბერნიის თავად-აზნაურობის კრებებს დასწრებოდა და, იგი იმ ოთხი პირის რიცხვში არ დარჩებოდა, რომლებიც ავტონომიის წინამდევნი შეიქნენ.

ერთ თეთრ კენჭს ამავე ავტონომიის სასარგებლოთ უეჭველათ ახლანდელი ქუთაისის ქალაქის თავი, ბ-ნი დ. ლორთქიფანიძე ჩაუვდებდა ყუთში ჩვენ ნაციონალ-დემოკრატებს. მაგრამ ეს იმას სრულებით არ ნიშნავს, რომ ამ ვაჟბატონსაც უყვარს თავისი ვრი, თუნდაც ისინი, ვინც იგი ამ თანამდებობაზე აირჩიეს. დღეს ვინ არ იცის, თუ როგორ იცავს პოლიცია მცხოვრებლების ინტერესებს, თუ როგორ ფეხქვეშ თელავს იგი ყოველგან ყოველგვარ ადამიანების ღირსებას, თუ რა ზომებს ხმარობს იგი მშვიდობიანი ხალხის წინააღმდეგ. ამის მაგალითი თვით ქუთაისის ქალაქის თავსაც წინ ქონდა, თებერვლის ამბების შემდეგ, უფრო შორს რომ არ წასულიყო, მაგრამ ვინ ბ-ნი ლორთქიფანიძე და ვინ ქალაქის მცხოვრებთა ინტერესების დამცველი? განა იმისთვის წამოიჭრა იგი ქალაქის თვითმართველობის საფარძელზე, რომ მცხოვრებლების ინტერესებისათვის ეზრუნა? ბ-ნი ლორთქიფანიძე დიდი ხნის ქუთათური ადვოკატი იყო, რომლის მოღვაწეობა იმერულ ხრიკებზე იყო აშენებული, და როცა ამგვარ მოღვაწეობისათვის მოიშალა და ჩვეულებრივი მოქმედება აღარ შეეძლო, მაშინ წამოსკუბდა ქალაქის თავის საფარძელზე. თუ როგორ აირ-დაირა ქალაქის საქმეები ამის შემდეგ, თუ მისგან და ბ-ნ ზდანოვიჩისაგან შემდგარი ბრბო სისტემატიურათ ატყუილებდა და ძარცვიდა ქალაქს, ამის უტყუარი საბუთები დღეს ყველა ჩვენ ხელშია, მაგრამ სამწუხაროთ დღეს ამისთვის არ გვცალია. დღეს აგივე მატყუარა მოღვაწე გამოსულა და ქვეყანას არწმუნებს, რომ ჩვენი დამცველი და პირში სულის ჩამდგმელი პოლიცია არისო და ჩვენ იგი უნდა გავამრავლოთ და დიდი ჯამაგირება დაუნიშნოთო; მათვის ჩვენი სისხლით კვება არ ემარა, საჭიროა კიდევ ქალაქის მცხოვრებთ ლუკმაც გამოაცალიონ პირიდანო. ბ-ნი ლორთქიფანიძეს ამაში ბანი მისცეს 10 ხმოსანმა, და იმათ შორის ერთმა სასამართლოს უწყების მოხელე ჩინოვიჩმა, ბ-ნმა ციციანოვმა! ეს ყოველივე საგულისხმებურა: სასამართლოს წარმომადგენელ პოლიციის გაძლიერებას ცდილობს. აი რათ გადაიქცა დღეს სასამართლო, აი რა დიდი დასვა მას ადმინისტრაციის ოპეკამ. დროა ყური გამოიფხუკონ ქუთაისის მცხოვრებლებმა! დროა გაახილონ თვალები და დაინახონ, თუ ვის აბარებენ და ვის ირჩევენ ისინი თავის ინტერესების დასაცველათ.

ფარი.

რუსეთის ქრონიკა

მოსკოვში, პალის ქარხანაში მოკლულ მუშის დასაფლავების დროს, ელესიასთან მოგროვილ დამსწრე ხალხს გამოაკლდა ვიღაც კაცი და პროსპექტისკენ გაემართა. უცებ მოისმა ყვირილი: „ცემეთ მაგასო“. რამდენიმე კაცი დაედევნა წამაველ უცნობ კაცს. უკანასკნელმა ძლივს გადაირჩინა თავი გაბრაზებული ხალხისაგან. როგორც ამობუნ უცნობი კაცი ჯაშუში მუშა ყოფილა.

ლიტერატურული ფონდის თავმჯდომარემ, პ. ი. ვენბერგმა შემდეგი ცნობა გამოაქვეყნა „ს. ო.“-ში: „მოვალეთ ვრაცხ თავს გამოვაცხადო, რომ მწერალთა კავშირი აღარ განახლდება. ამის შესახებ შუამდგომლობა არ შეიწყნარეს. ჯერ კიდევ სვიატოპ.-მირსკის დროს აკრძალეს მწერალთა კავშირი, მარა მე მხოლოდ 25 მარტს მაკნობეს ეს ამბავი.“

ამ ათი დღის წინათ დახვებულმა ბიუროკრატებმა ერთხელ კიდევ დამტკიცა თავისი უვარგისობა. პეტერბურგის კონსერვატორიდან გააძევეს საუკეთესო პროფესორი, გამოჩენილი კომპოზიტორი რიმსკი-კორსაკოვი. მიზეზი ის იყო, რომ კორსაკოვმა გულადათ აღიარა ახლანდელი წეს-წყობილების უვარგისობა და კერძოთ აღნიშნა რომ აწ არსებული რევიმი მუსიკალურ ხელოვნებასაც აჩენს თავის დაღს და შესამჩნევათ აფერხებს ხელოვნების განვითარების საქმეს. დიდეტანტმა ბიუროკრატებმა იტყვეს ასეთი აზრი პროფესორისა და მსცოვანი კომპოზიტორი და მასწავლებელი, მთელი მუსიკალური სკოლის დამაარსებელი, გააძევეს. ბიუროკრატის ასეთმა თვითნებობამ მთელი აურ-ზაური გამოიწვია. აღრესებს რიმსკი-კორსაკოვის მიმართ დასასრული არა აქვთ, მთელი რუსეთის საზოგადოება პატივის ცემას უცხადებს მას. საუკეთესო მოწაფეები თავს ანებებენ კონსერვატორისა და ზიზღს უცხადებენ ბიუროკრატულ მთავრობას.

კრასნოიარის ხალხის განათლებაზე მზრუნავ საზოგადოებამ გადაწყვიტა აღძრას კიბზე პოლიტიკურ დამნაშავეთა განთავისუფლების შესახებ. ერთმა ორატორთაგანმა თქვა: „ვცემთ პატივი ხალხის საქმისთვის წამებულს, რომელთაც თავის ტანჯვით და გვამებით გაგვიკაფეს გზა უკეთესი მომავლისაკენ. მათ გააღვივეს ჩვენ გულში თავისუფლების ნაპერწკალი და შეგვმატეს ძალი უფლებათა მოპოებისთვის საბრძოლველათო“. დამსწრე საზოგადოება წამოიჭრა და ხანგრძლივი აღტაცებული ტაშით შეეგება ორატორის მოწოდებას.

ვარშავის გუბერნატორმა აკრძალა რევოლუციებით ვაჭრობა.

ვარშავაში, ერთ-ერთ სასაფლაოზე, სამარხ აკლდამაში იპოვეს ასაფეთქი ყუმბარების საწყობი, სადაც 80-ზე მეტი ყუმბარა ინახებოდა. ბევრა შემჩნეული კაცი დაატყვევეს.

რეველში ამოუჩენიათ საიდუმლო სტამბა, რომელიც მთავრობის საწინააღმდეგო პროკლამაციებს ბეჭდავდა.

რიგაში ქუჩის უწყსოება თან-და-თან იზრდება. ხშირათ გაისმის ქუჩებზე რევოლუციის ხმა, ხალხი აქა-იქ გროვდება და ქალაქის დარბევას აპირებს. პარასკევიდან მოკიდებული ქუჩებს ჯარის კაცები იცავენ. ქალაქში იპოვეს საიდუმლო სტამბა, სადაც ნება დაურთველ პროკლამაციებს და წიგნებს ბეჭდავდნ. მუშათა გაფიცვა, რომელიც თითქო შეწყდა—ხელ-ახლა ედება ქალაქს; გაიფიცენ გემების ამშენებელი მუშები. ნავთსადგურის ცხოვრება შეჩერდა.

მოსკოვში, 19 მარტს, იმ სახლს, სადაც ექიმები შეკრებილიყვენ, შემოესია ბრბო, რომელიც დაქინებით მოითხოვდა დარბაზში შესვლას. როცა უარი განუცხადეს ბრბომ და უწყო მტერგვა და მსხვრევა ფანჯრებს და კარებს. წესიერება პოლიციამ ააღვინა.

18 მარტს თანდარმების განყოფილების უფროსმა ცნობა მიიღო, რომ ეკატერინოსლავში საიდგანდაც მოსულიყვენ შიმშილიანი აგიტატორი და დაბინავებულიყვენ კუროსინის ქუჩაზე, კურაიკის სადგომში. მყისვე ბრძანება მისცეს პოლიციელებს დაეტყვევებიათ შემოხსენებული პირები. ნაშუადამევის 1 საათზე პოლიციელების და თანდარმების გაძლიერება.

რებულმა რაზმმა ალყა შემოარტყა ავიატორების ბინას. გარდა ამის გზაში დააყენეს გადაცმული პოლიციელები. როცა შიგ მყოფებმა გაიგეს გარს შემოგერტყმიანო, გამოვარდნენ გარეთ და დაუწყეს სროლა ჟანდარმებს და პოლიციელებს. დაქრეს შტაბ-როტმისტრი როგოვსკი და ერთი ჟანდარმის უნტერ-აფიცერი. ავიატორები გარბოდნენ და თან სეტყვასავით აყრიდნენ ტყვიას ჟანდარმებს და პოლიციელებს. თუმცა სახლი გარს შემოარტყმული იყო მარა მათ მაინც მოახერხეს გაქცევა. ალაყავის კარებთან გაჩერებული ჟანდარმები და პოლიციელები ცუდ მდგომარეობაში ჩაეარდნენ: სროლა არ შეეცლოთ, რადგან ეშინოდათ თავისიანებისთვის არ მოეხვედრებოდათ.

16 და 17 მარტს ვილროს პალატამ განიხილა შემდეგი პოლიტიკური საქმეები:

1) კივა და იოსელ რავიკოვიჩებისა, რომელთა ბრალდებოდა არსებული წესწყობილების დასამზობად წამქეზებელი მოძღვრების გავრცელება.

2) გლეხი ფილიპე სლობოდსკისა, რომელსაც მთავრობის წინააღმდეგ ამაზღვრებელი თხზულებების გავრცელებას აბრალდებდნენ.

3) კარასიკის, ბრანდარჟის, კარტავენკოს, დემეხოვსკის და კოზიოლისა. ამთ ბრალდებოდა მთავრობის საწინააღმდეგო სიტყვების წამოთქმა და აკრძალული თხზულებების გავრცელება.

4) აზნაური კაზიმირ ჩაბინსკისა, რომელსაც ბრალდებოდა ახლანდელი წესწყობილების საწინააღმდეგო მოძღვრების ქადაგება.

18 თებერვალს ხარკოვის პალატამ ვაარჩია ალექსანდრე სკვორცოვის საქმე. სკვორცოვს ბრალდებოდა „გლეხების მიმართ წერილების“ გავრცელება სოფლებში.

ბრალდებული გაამართლეს.

რუსეთის ქრონიკა

გერმანია. რუსეთის დღევანდელი მოძრაობამ ორათ გაყოფილი თანაგრძნობაც. ბურჟუაზული ევროპა ყოველი ღონით ცდილობს დაეხმაროს რუსეთის თვითმპყრობელ მთავრობას, სამაგიეროთ ევროპის მთელი პროლეტარიატის თანგრძნობა მიმართულია რუსეთის მუშათა მოძრაობისაკენ, რომელმაც დღეს თუ ხვალ უნდა დაამარცხოს არსებული წესწყობილება. ევროპის ორათ დანაწილებას საკმაო გვიხატავს გაზ. „ს. ოტ.“-ს ბერლინელი კორესპონდენტი:

„გერმანიაში უცხოელები არ არიან კანონით დაცული ზოლიდოურ თვითნებობისაკენ, და ის რუსები, რომელთაც რამე კავშირი აქვთ რუსეთის დღევანდელ მოძრაობასთან, მუდამ დევნაში არიან.“

გერმანიის მთავრობა არა თუ სრულ თავისუფლებას აძლევს და უაველგვარ დახმარებას უწყევს გერმანიაში რუსეთის საადულო ზოლიდის ატენტებს, არამედ თვითონაც დიდ ფულს ხარჯავს გერმანიის საადულო ზოლიდის განუოფილებასთვის, რომელაც განსაკუთრებით მიჩნეიდა რუსებს თავადური ადენის. თუ ბერლინიში მცხოვრებია რუსი რაიმე მონაწილეობას იღებს რუსეთის საზოგადოებრივ მოძრაობაში, მას არ შეუძლია დაშვადებული იყოს. მისი წერილები ფოსტაში ან იხსნება ან იკარგება, მისმისხურეებს იუდავენ, ჯამუშეში კვლ-და-კვლ სდგენ, თვალურს ადენებენ უაველ მის მოძრაობას, ვისთან დადის, სდ დადის, ვის ხელება რესტორან-

ნებში—სხედან მისი ბინის წინ რომელსავე სამიკინოში და თვალურს ადენებენ შემსუფელ-გამომსუფელთ. გამოდის სასლიდან თუ არა, იცის რომ რომელიმე ჯამუშე მას თვალდან არ იშორებს. შედას მეგობართან და ფიქრთან, რომ თავისი წვეგით მან უევე არა სამიქლოთ ვახდად ის ზოლიდის თვალში. ვინც მასთან შედას, ის ხომ განსაცდელში იგდებს თავს. ელ-ზარაკება ვისმეს რესტორანში და თვითუელ სრუშართაკანში, რომელიც მის მახლობელ სრლოთან ზის ხედავს ჯამუშის, მის უურსადებათ მოსულს. მოდას ელექტრონის ტრანკაათ და თვითუელ შემომსუფელს ეგვით შექქრას: ჯამუშე ხომ არ არისო,—და ჩამოდას თუ არა ტრანკაადას უკან იტქრება, ხომ ვინმე მეზავრთაკანი არ გადმოიდა მასთან ერთათ და არ დაევენა მას. ერთი სიტყვით მისი შეცადიება იმაზეა მიმართული, რომ როგორმე ჯამუშის თვალ-ურსის დენიდან თავი განთავისუფლოს.

გერმანიის მთავრობას უეეთესთ მიანჩია არ „ზასცეს“: ის მხოლოთ აგზავნის მას რუსეთის საზღვარზე, სდაც გაკზავნილი ედღეა ხელში რუსეთის მთავრობას. ასე იგზავნება რუსეთის საზღვარზე უმრავალი დეპერტორები (გაქნულია ჯარის კაცები) ან ივანი, ვინც სამხედრო სამსახურს გაურბიან, აგრევე უზამზორტო რუსი-ემიგრანტები, განსაკუთრებით თუ მათ ფული აკლიათ. გამარულება უფრო ადვილათ იმალება რუსეთში, სდაც ზოლიდის ნაკლებათ დახელოვნებულად; მას უფრო ეადვილება გერმანიის საზღვარში მდღევა და მისი გადასვლა, ვინმე შემდეგ. გერმანიის საზღვრებში, ზოლიდიელისაკენ თავის დაფარვა.

გერმანიის მლიდართა კლასი ადვილათ ურიცება ზოლიდის ასეთ თვითნებობას. კონსერვატიული ზარტები ეურთუელ დახმარებას უწყევს გერმანიის მთავრობას, როცა ის სასტოგ ზომებს დებულობს არა ეთილდ სამელოთ ცნობილ რუსეთის წინააღმდეგ. ძლიერი კათოლიკეთა ცენტრი თვითნებულ გაზხეთის „გერმანიის“ ფურცლებზედაც კი აცხადებს თავის მოთავკეთა ზარათ, რომ მთელი ქვეყნისათვის მავნეთ მიანჩიათ უეკლას ის რუსები, რომელთა წინააღმდეგაც სასტოგ ზომებს იღებენ. თავისუფალ-მოახრე ბურჟუები ზოლიდური თავის ნებობისათვის გიბებენ მთავრობას მხოლოთ სიტყვით და ამით ათავებენ თავიანთ პროტესტს, ამისთან უთუთთ გადაკრენ დენილ რუსებს და მათ მეგობარ უკადურეს შემამარცხენე გერმანელებს: გოლიათო (უზარმიზანბა) სახელმწიფო საჭიროთა შეძლებულთა კლასისათვის; ისინი, შეძლებულნი, უაველ წელს უფრო და უფრო ქედს იხრან მისი სიდადაის წინაშე. 1848 წელს მებრძოლთა მოღვაშე ურიცებად ადამიანის და მოქალაქის უფლებების შემავაროებელ უსაზიხდროესის ზომებს.

გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული ზარტია, მისი წარმომადგენლები რეისტრატში, მისი ზუოლიდისტები და ალტერნატივობები, აი ვინ არიან გერმანიის მთავრობის მიერ დენილ რუსთა მეგობრები. რის გაკუთებად უნდა სურდეს; რაც უნდა ესტორიობდეს დენილი რუსი მიდას მხოლოთ ამისთან. აქ მას ებებებან საიმორნებოთ, დებულობენ კულწრედათ, მზათ არიან უაველგვარი დახმარება გაწიონ.

გერმანიის მოწინავე მეტროლია ზოლიდურათის წევრები—ესენი მისი გულწრეელი მეგობრებიან, რომლებიც მეგობრობას საქმით უმტკიცებენ, რომელიც არ ურადებან განსაცდელსაც კი მისი გულისათვის. კეისერვკის ზოლიდისზე სატუსდოში დამწყველვა გადაუწყობტეს გერმანიის ქვეყნდომთ იმისთვის, რომ მათ დახმარება ადმოუხინეს თავის რუს-ამხნაკებს საზღვარ-გარეთ გამოცემულ კრძალულ დიკტარტორის რუსეთში საადულოთ გატანის საქმეში.

ამას შედეგად გერმანიის მუშათა პარტიის ბრძოლის პარტიკულად დადგინა და სწავლადულოთ განსაღა პარტიის წევრებს შემწობა აღმოაჩინა რუს-ამისნაკებისათვის.

ამ ნაირათ, გერმანიის მთავრობა მისლამებელ მონაწილეობას იღებს რუსეთის თანამედროვე ცხოვრებაში და სლადარბას ცნობს რუსეთის და გერმანიის რეპრეზენტებს შორის. გერმანიის პრელეტარიატი კი რუს-ამისნაკებს უყურებს, როგორც მალე იტყვიან და მთელ კაცობრიობის მომავალ განვითარებისათვის მოწინავე მებრძოლთ, როგორც მოსოფლიო ღმერთის მოწინავე რაზმს სკეპტიკ პრეტრესისათვის ბრძოლაში, თავისუფლების და სინათლისაკენ მისწრაფებაში.

ერთი და მეორე თავის საკუთარ საქმეთ თვლის რუსეთში ამტკარ ბრძოლას. ის, რაც ნახევათ ძლიერ შეუგნია გერმანიის ბურჟუაზიას გერმანიის პრელეტარიატს ესმის ნათლათ, და მის ზუბიციანტება აჭარბათ და პირდაპირ დადგებიან: ახლა რუსეთში წყდება მთელი კაცობრიობის მომავალი ბედო. ვეგლას თვალუბო რუსეთის მონერება: მასში, მის ტანჯვაში და უკიდურებაში, მის სისხლით შეღებილ მოძრაებაში აბრძვის მსოფლიო ისტორიას სამშობლო ტყვედებით მოცული ახალი ეპოქის შემქნელი კრუნჩხვა-წამებით შეპურებული. ვრცელად აღმოაჩევათ ვეგლს მოკლე ახლ-თაბათათ შემოქმედებითა ძალა, სლადგიმლო ისტორიის მდლეჯარ სტიქიური შესებინა, რეურ სიტუვა მსოფლიო სულის ნაყოფის-გამომღებ დასაბამისა.

მ რ ი ზ ე ა უ რ ი.

(ღვექი პრესით)

I

ნათელი სხივის შარავანდით გარემოცული, ღალათ მიტურავს ლავვარდ მკვრდებ ზეცის მნათობი. მიტურავს ნელა, მედიდურათ სახე ნათელი... გაბრწყინებული გადმოსტკერის დაბლი სამყაროს: სითბო სინათლით რომ შემოსოს და გააბაროს იმისი გული წმებული და დატანჯული...

ადამიანი—ცხოველთ მეფე, ძლიერი ღომი; კოლონა მწერი და უძლური კია ქვემდომი; შუმბერაზი ხე, ასწლოვანი, ნორჩი ყვავილი, მთის ნაკადული მოჩუჩხუხე, ზღვის მღელვარება; ნიავის ქროლა, ქარიშხლის მძლავრი კვერება მისი შვილია, და ყველა მათ თავზე ევლება... მთელი ბუნება მხიარული გრძნობს იმის ძალას... გრძნობს და შეხარის იმის სახეს შუქ-მოფინარეს, დაუშრეტელსა და უშირო სიცოცხლის წყაროს...

მაკრამ შეხედეთ!. შეერთა ქვეყნის მანათობელი... ნეტა რა მოხთა?! ვინ შეხბო მის სახეს ხელი?... ვინ დაბნელა მისი კუთხე და მზის ნათელი გზაზე შეკეცა, შეაჩრა, გახლა ბნელი?... იგრძნო ბუნებამ დაწკალინ სიცოცხლის ძალა... იგრძნო და შედრკა ფერ წასული, გაბრუებული...

ქვეყნისა მნათობს შვირ რიდვ კვლავ ფეარება... გაგვიორკეცლად გულში შიში და მწუხარება... იმ დაბნელდა... გაქრა ცაზე ნათელთ თვლი; ქვეყნათ გამეფდა უკუნეთი... სინათლის კვალი დავიარვა... გაქრა ნათელი და შავს ჯოჯოხეთს დაემსგავსა სამყარო მთელი...

პატარა ჩირი ჩირუნია, ცელქი, მალხაზი საღლატ ბუჩქებში მიიშალა... ყვავილი ნაზი დაიხურა... შეერთა ფართოლი; ფუტკარი ყვავილს ჩაკეცლად შემინებული... გრილი ნიავი გადმოიქრა, სითბო დაეცა. შეხეთ გარნიერ აღამიანს!.. რა ელდა ეცა!.. უყურეთ ცხენს გზაზე შედგა, წინ აღარ მიდის... სულ ყველა სულდგმულს დასტკმია შიშის ზარი... სითბო-

სინათლის აღარა ჩანს ცაზე ლამაზი... მხეცები მიწდრათ. გამოლიან, საზრდოს ეძებენ, ღამის ფრინველები თავისუფლათ დანავარდობენ... იმათ ახარებს, რომ დაბნელდა სინათლის წყარო, უტებ რომ გაქრა ლავვარდ ცაზე მანათობელი...

მაგრამ გავიდა ოთხი წუთი, წუთი საზარი და სამყაროს თვალს გადაშორდა შვირ ზეწარი... დასხლტა ზეციდან ცელქი სხივი, მახარობელი, დედა-მიწის გულს დაეკონა... და ის მშობელი კვლათ გაცოცხლდა ამოძრვდა და ახმაურდა...

ღლით, სიბნელისაგან დატანჯულმა, კვლავ იგრძნო შეება... ჩემი ღიმილით მიულოცა მზეს გამარჯვება...

II

აი ქალაქი დიდებული, ბეე განიერი... ფართო ქუჩებით დასერილი და მშვენიერი ზღვისა ნაპირზე გაწოლი, გალაქიშული... მწვანე ბაღებით გვირგვინივით გარშემორტყმული სიცოცხლითა დუღს და ხმაურობს, გააქვს გუფუნია...

შეხეთ ქარხანა ორთქლით სუნთქავს, მწარეთ გრილდებს... აურაცხელი მუშა ხელი თავს დატრიალებს მანქანას ძლიერს და ღონიერს... რესტორანებში და ბაღებში ხალხი ირგვა... მალაზიებში ვაქრობა გაცხარებული... აფთიაქებში წამლებს ღვსვენ... კლასში სწავლობენ, მშეულობის მცველნი ქუჩა-ქუჩა დაწანწალობენ... სასამართლოში საქმეს არჩევენ ეითომ მსაჯული... სასტუმროებში ქეიფთა გაცხარებული... ქუჩა საესევა, ქალაქს უტემს სიცოცხლის ძარღვი და მხიარული ცას შეტინის სვე მადლიერი...

უტებ იხურვის მალაზია, ავერმეორე... სწრაფათ იცვლება მხიარული ქალაქის სახე... ქარხანამ სუნთქვა შეაჩრა... გამოლის მუშა... ნოქრებიც გარეთ გამოლიან, მიდის დღის მუშა... ჩექმის მშვენიერი და მეეტლე ხაღლატ გიმქარა... მოსწავლეებმა მიატოვეს წიგნების სწავლა... აფთიაქიდან გამოვიდა წამლის მღვსავი... მეტურეებმა მიანებეს ფურნებს თავი... მენავემ ნავი ნაპირისკენ გამოაცურა... მეკუბოცეც სახელდასრუ ზე მიხურა... დალაქმა დადო მაკრატელი, სამართებელი... ხარაზმა სადგის და კალაპოტს შეუშო ხელი... ასოთ ამწყობმა გადაყარა ტყვიის ანბანი, გარეთ გამოდის, საერთო ხმას რომ მისცეს ბანი...

მოკვდა ქალაქი... სულ ერთიან გამოიცვალა... ნეტა რა მოხთა? რა ეს იყო დიდი ძალა, სიცოცხლით საესეს რომ მოუსო მაჯისა ცემა... მზე თუ დაბნელდა!.. მაგრამ არა!.. ის შუქ-მთინარი კვლავ თავს დაგვტკეროს მხიარული და მოციწარი... მაშ რალა მოხთა? რამ შესწყვიტა ასე ცხოვრება?...

ეს გაფიცვა... გაფიცვა ხალხი მშრომელი... მან შეაჩრა შემოქმედი ძლიერი ხელი, რომ მუშის ძალა დაანახოს მკარცელ-ბატონებს და დასცეს ზარი, შიშის ზარი მტრავლათა ბუნავს. ეს ძალა არის ერთობის და სოლიდარობის, საერთო აზრით გატაცებულ მუშათა ძალა... ცაში მზე ბრწყინავს, ქვეყნათ იგი... ორივე დიდი... იმათი ძალით მოისპობა ღამის წყვილილი.

სამი ოთხი დღე გადის ასე... გაფიცვა წყდება... მუშა გამოდის და ქალაქი კვლათ ცოცხლდება... კვლათ იღვიძებს მკვდარი ქუჩა. მკვდარი ზაზარი...

ე უ რ ხ ა ლ ა გ ა მ ე თ ე ბ ი დ ა ნ .

გაზ. ცნობის ფურცელში (№ 2788) ვკითხულობთ: „წარსული საუკუნის დროსა და ეამს ორი დიდი უბედურება მოველინა საქართველოს—მოესპო საკუთარი მმართველობა, ეროვნული სკოლა და თვისუფალი ეკლესია. ამის წლის განმავლობაში ჩვენნი მმართველობა ეროვნული სკოლა და თვისუფალი ეკლესია

რომ გვეჩვენა, ის აღარ ვიქნებოდით, რაც დღეს ვართ, გონებით გავნათლებდებით, პოლიტიკურად აღვიზრდებოდით და სულით გავსბეტავდებოდითა“.

ეტყობა ამ სიტყვების ავტორს ზედმიწევნით შეუსწავლია როგორც ჩვენი წარსული, ისე დღევანდელი მდგომარეობა! ეტყობა იგი ღრმად არის დარწმუნებული, რომ სადაც დამოუკიდებელი ეკლესია და ფეოდალიზმიც არსებობს, იქ ხალხი სრულ ბედნიერებაში განისვენებს, იგი გონებითაც განვითარებულია და პოლიტიკურათაც მომზადებული! სწორე მოგახსენოთ, ასეთი უხადარუკი აზრი და შეხედულებას იშვიათათ შევხებდარვართ იმავე „ცნობის ფურცელშია“ კი.

* *

გაზ. „ივერიაში“ (№ 47) დაბეჭდილია მეთაური წერილი შემდეგი სათაურით: „ავტონომია და მშრომელი ხალხის ინტერესები“. ავტორი, სხვათა შორის ასე წერს:

ქართველი ხალხი ისე შეუგნებელი აღარ არის, რომ მას არ ესმოდეს, არის თუ არა მისთვის სასარგებლო თავისუფალი, დამოუკიდებელი თვით-მართებლობა, რომელიც საყოველთაო დემოკრატიულ საფუძველზე უნდა იქმნეს დამყარებული. მას კარგათ ესმის, რომ მუშა, გლეხი, ნოქარი, ქარვალ-ხელისანი—საზოგადოათ ყველა ის ელემენტები, რომელნიც მშრომელ ხალხს შეადგენენ, უკეთ დაიცვენ თავის ინტერესებს და მუდამ უფრო ადვილათ გაიუმჯობესებენ თავის მდგომარეობას ეროვნულ-დემოკრატიულ ავტონომიის ფარგალში, ვიდრე უზარ-მაზარ რუსეთის შთილან საკონსტიტუციო სახელმწიფოში, სადაც ბევრ ადგილას მუშა-ხალხი გონებრივ ძილშია, ჯერაც არ გამოღიძობულა... სადაც ბურჟუაზია, ჩვენებურთან შედარებით მრავალ-რიცხოვანი და ღონიერი და, მაშასადამე, უფრო ძნელი დასაძლევია... ყოველგვარი რეფორმა და ცხოვრების გაუმჯობესება უფრო ადვილათ შესასრულებელი და განსახორციელებელი იქნება, როცა მშრომელ ელემენტს ჩვენი ტერიტორიის მცირე-რიცხოვან და ნაკლებ ღონიერ მიწინააღმდეგებთან ექნება საქმე...

ამიტომ ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ ასეთი ცხადი სარგებლობა დემოკრატიულ ავტონომიისა ჩვენი ხალხის დიდს ნაწილს შეგნებული აქვს, ხოლო, ვისაც ჯერ არ შეუთვისებია, პირველ ახხისათანავე შეიგნებს და შეისისხლხორცებს.

ჩვენ მხოლოდ აი რა უნდა ვკითხოთ წერილის ავტორს: ვინ თხოვლობს დღეს ჩვენში ავტონომიას? მუშა ხალხი, რომელიც თვით ავტორისავე სიტყვით, დღეს შეუგნებელი აღარ არის, თუ საზოგადოების ის ელემენტები, რომელსაც მშრომელ ხალხთან არავითარი დამოკიდებულება არა აქვთ, გარდა იმისა, რომ მისი შრომით სარგებლობენ? ამიტომ ბევრი ლაპარაკი საქირო არ არის: კითხვა პირდაპირ არის დაყენებული; პასუხიც ასეთივე უნდა იყოს, და არა მიხვეულ-მოხვეული და გადაფურჩეხებული.

ს ა უ ზ ა რ ი

პირველი. სირცხვილი არის დემოტომანი: რედაქციაში მსახურობ და არ კი იცი რა გზას ადგია თქვენი გაზეთი, რა მიმართულება აქვს ადებული და რის განხორციელებისათვის იბრძვის; ნუ თუ ასე ალაღბებდზე, ასე მთვრალ კაცსავით ბენცელი შეიძლება?

მეორე. ეშმაკმა იცის მადათი თავი: განა მარტო მე, თითონ წინამძღვრებმაც არ იციან რა უნდათ, რისთვის იბრძვიან. მხოლოდ მარტოთა მარტო რედაქტორ გამომცემელს აქვს გარკვეული მოქმედების მიზანი.

პირველი. მაშ თუ გაზეთი მარტო გამომცემლის ინტერესებს ემსახურება, ეს რაღაცა ვითომ და პრინციპიალურია წერილები რიღას მაქნისია?

მეორე. რას ჩამაცივდი აღამიანო! გეუბნები არ ვიცი მეთქი... მე საიდან მეცოდინება, როცა თითონ რედაქციის ხელმძღვანელებმა არ იციან, თორემ „ნაციონალურ სიყვარულზე“ რომ ლაპარაკი ჩამოვარდა, რედაქციას არ უნდა ეთქვა თავისი აზრი? ასე აბნეული არიან... ამ საყვავლთაო არეულობის დროს არავისი მომდურება არ უნდათ... ეშმაკი ვერ გაარჩევს მგათ საქმეს.

პირველი. სახელი მაინც რა ჰქვია თქვენს ჯგუფს? რომ გკითხოთ რომელ პარტიას ეკუთნით, რას იტყვი?

მეორე. არ ვიცი ძმაო, არა! ვერ გაიგე, რომ გარკვეული არაფერი გვაქვს მეთქი... დაახლოებით თუ გინდა გამოხატო პარტიის სახელი უნდა შეაერთო ყველა სხვა ჯგუფების სახელი იქნება ჩვენი ჯგუფის მიმართულების გამომახტველი. სხვა ჯგუფებსავით გარკვეულათ ჩვენ ჯერ არ შეგვიმუშავებია და ეშმაკმა იცის როლის შევამუშავებთ.

პირველი. აღამიანს ისე აქვს შეჩვეული ყური საგნის სახელსა და მის ზნე ჩვეულებასთან, რომ ჰგონია: ცხოველი მოუგონათ სახელისათვის და არა სახელი ცხოველისათვისო. ისე აქაც, ვაიგონებ სახელს: „სოციალ-ნაციონალისტ-დემოკრატი-ფედერალისტ ეროვნულ მუშათა პარტიაო და თქვენ თვალწინ დასურათდება ერთგვარი ჯგუფის სახე, რომელსაც უთუოთ ყოველგვარი მიმართულება უნდა ქონდეს. საჯაროთ რატომ არ აცხადებთ ამ სახელს?

მეორე. იმიტომ რომ ამ ბოლო დროს პარტიაში განხეთქილებამ იჩინა თავი. ზოგიერთი წევრი დაჟინებით თხოვლობს უკანასკნელი პუნქტის „ეროვნულ სიყვარულის“ ამოშლას.

პირველი. მერე რატომ არ ამოშლიან?... მაინც ხომ საკმაო მიმართულება დარჩება... ორი სიტყვა ბოლოში გინდ ყოფილა გინდ არა...!

მეორე. რაღაცა ისე ეშმაკსავით შემჩიდი, რომ გინდა ყველაფერი მათქმევინო. განა არ იცი, რომ საქმე ბოლონდელ ორ სიტყვაზეა დამოკიდებული? ჩვენ ჩვენი პროგრამა სულაც არა გვაქვს; ვებმძღვანელობთ მხოლოდ სხვისი მოთხოვნისაგან, მარა აქ ერთი საიდუმლოება გვაქვს: სხვის პროგრამას მოვებამთ ბოლოში: „ქართულ ენასა და ეროვნულ ავტონომიას“ და თუ კარგი ბიჭია შეგვედავოს ვინმე. ზნერხი ჯობია ღონესა, თუ კაცი მოიგონებსაო ნათქვამია ქართველი ერისაგან.

პირველი. ეს შენ თუ გეგონა საიდუმლო არ ვიცი, თორემ ჩვენში ყველამ შეიტყო თქვენი პარტიის ასეთი ოინები... ეს არაფერია, მარა ახლა რომ ასე საშინლათ ჩაგეკრათ გულში მუშა ხალხის სიყვარული, მიზეზი რა არის?!

მეორე. რატომაც არ უნდა შეგვეყვარებოდა! უწინ თუ ჩუმათ ვიყავით, ეს არ ნიშნავს რომ მაშინ არ გვეყვარებოდეს, გვიყვარდა, ძლიერაც გვიყვარდა. ყველა ქართულათ მოლაპარაკე ჩვენ ერთნაირის ვატაცებთ გვიყვარს მუშა იქნება ის თუ კაპიტალისტი, თავადი თუ გლეხი, ერი თუ ბერი... ჩვენ გვინდა ქართველი ერი ერთ მიელს ერთ განუყოფელ არსებას წარმოადგენდეს.

პირველი. ძალიან კარგი მარა ვის ეძახით ერს? ერთი თავად-აზნაურობაა, სამღვდლოება თუ გლეხკაცობა?

მეორე. ვითომ ვინ გაყო ესენი ერთი მეორისგან? ყველა ქართველი ქართველია; ერთი ინტერესი აქვს: დედა-ენა და ეროვნული ავტონომია.

პირველი. თქვენი აზრით ახლანდელი მოძრაობა „დედა-ენის და „ავტონომიის“ ნიადაგზეა ამოცნებული? თქვენი აზრით ქართველი თავად-აზნაურობა ქართველ გლეხებს არ ავიწროებდა? ქართველი სამღვდლოება ქართველ მრევლს არ ატყავებდა? ქართველი კაპიტალისტები ქართველ მუშებს არ ცარცავდნენ?

მეორე. რატომაც არა, სტანჯავდნენ ატყავებდნენ და ცარცავდნენ, მარა მათ შორის „პარმონის“ ე. ი., ინტერესთა თანხმობის დამყარება ჩვენ შესაძლებელათ მიგვაჩნია. განა მარტო ჩვენ? ამ აზრს ადგას ცნობილი „ეკიმი“ პოლიტიკური ეკონომიისა, იმათ გაზეთს არა კითხულობთ?

პირველი. რატომაც არა, ვკითხულობთ!..

მეორე. მაშ წაიკითხავდით რა ილტაცებაში მოიყვანა ორი აპრილის თავად აზნაურთა კრებამ. ამ კრებაზე მართლაც რომ საშვილოშვილო საქმე გადაწყდა. ქართველმა თავად-აზნაურობამ ე. ი. ქართველმა ერმა, ავტონომია დაარსა.

პირველი. ვიცი, როგორ არ ვიცი. ქართველ ერს, ე. ი. ქართველ თავად-აზნაურობას ყოველთფინ სსახელოთ უმოკმენდია და ახლა რისთვისა შეირცხვენდა თავს. ათას ცხრასს პირველ წელსაც სახელოვანათ ილღესასწაულეს ასი წლის იუბილეი. ერთი ეს მითხარია: როგორ უნდა თქვენს პარტიას გლეხებისა, თავად-აზნაურობისა და სამღვდლოების შერიგება, როცა მათი ინტერესები ერთმანეთს არ ეთანხმებოდნენ.

მეორე. როგორ?, აი როგორ: ეს სულ უბრალო საქმეა, გლეხები თხოულობდნენ მიწას, არა? კარგი და პარტიოსანი ილ. ჭავჭავაძემ ხომ თქვა კრებაზე: მოგვეცი თ ჩვენ სახაზინო მიწები და ჩვენ ზოგ რასმეს გლეხებს დაუთმობთო? ეს ერთი. სამღვდლოებას ვერ მიეცემთ გადასახადსო ამბობდნენ გლეხები. ძალიან კარგი: თიონეთის სამღვდლოებაზე ხომ დაადგინა: ხაზინიდან მიეცეს წლიურით თითო მღვდელს 1200, დიაკონს 300 მანეთი და სოფელიდან ფულს აღარ მოვხეტო. სხვა მღვდლებიც ასე მოიტყვიან და საქმე გაიჩარხება. ესეც მეორე. —ახლა იქნება ისა სთქვათ პოლიციისათვის ხალხი ხარჯს არ გაიდებსო. შეცდომაა. თუ პოლიცია ქართველი იქნება და ბაქრაძის ნატვრისა არ იყოს, საქიროზე მეტსაც გავიდებთ. ხალხი მართლა ისე უგზუნი როდი არის პოლიციის საქიროება არ ესმოდეს.

პირველი. მე არა მგონია ახლა ძალა დაუტანებლათ ხალხმა პოლიციისათვის ხარჯი გაიღოს.

მეორე. მაშ თქვენ გაზეთებს არ კითხულობთ. ამ წინაზე არ იყო რომ ქუთაისის ქალაქის თავმა ქალაქს კიდევ 5000 მანეთი შეაწერა პოლიციის გასაძლიერებლათ და ქალაქის ხმოსნებმა ხმის უმეტესობით მიიღეს ეს ხარჯი? თქვენ ეს უბრალო მოვლენა ნუ კი გგონიათ: იქ პოლიციის სათავეში ქართველი კაცი უდგას და ქალაქიც ასე ხელ გაშლილი ეგებება.

პირველი. გურული გლეხები რომ წოდებათა მოსპობას თხოულობდნენ, ამის შესახებ რას იტყვის თქვენი თავად აზნაურობა? სახაზინო ადგილს კი გააჩუქებდნენ, მარა გლეხების ასეთი მოთხოვნილება ესაიშოვებოდა?

მეორე. კარგი გენაცვა ჩამომხსენ; თავი მომხებურდა... რაც უნდათ ისა ქნან. ეშმაკმა იცის ესაიშოვებოდა თუ ეწყინებათ.

ეშმაკმა ბევრი სხვაც იცის, მაგრამ ყველას ახლა ხომ ვერ დაკაკლავს.

ეშმაკი.

საშრობლო განსაცდელუია!

ამ ადგილზე დღეს იწყება ახალი ეპოქა მსოფლიო ისტორიისა და თქვენ შეგეძლებათ თქვათ, რომ მის დასაწყისს დადესწარი.

გიორგი (ვალმის ბძოლაზე).

თითქმის სამი თვეა რაც რუსეთის დიდი კრიზისი დაიწყო, თავბრუ დამსხმელი სისწრაფით საზოგადოება მიქრის საშინელ კატასტროფისაკენ, რომელიც საქმეს საბოლოოთ გადაწყვეტს. საზოგადოებას ფეხ ქვეშ გამოეცალა მტკიცე, შეურყვეველი ნიადაგი, დაკარგა სულის სიმშვიდე და მიეცა სტიქიონივით მძლავრ მიმდინარეობას, რომელიც მას უხვათ თავს აყრის ახალ და ახალ შთაბეჭდილებებს, თავბრუს ახვევს და წინ უზარმასარ, მისი თვალთა ხედვისთვის მიუწოთმელ კითხვებს უყენებს. საზოგადოება უჩვევ მდგომარეობაში ჩავარდა: გუშინ ცხოვრების მსვლელობა აუჩქარებელი იყო, აზროვნება ზანტი და მოდუნებული.

Natura non facit saltum — ბუნება არ აკეთებს ნახტომებსო, — ამტკიცებდნენ აუშფოთებელი. უზრუნველ-ყოფილი ბურჟუაზიის თეორეტიკოსები და ბევრს ჯეროდა ეს, ცდილობდა მაინც თავი დაეჯერებინა, მარა ულმოებელმა, მიუდგომელმა სინამდვილემ გააქრო ეს ილღუზია, მობერებული ბურჟუაზიული აზროვნების ღვიძლი შვილი, მისი მზრუნველობით აღზდილი და განმტკიცებული. რუსეთში კრიზისი დაიწყო, დაიწყო პროლეტარიატის ზეზე წამოწევით და მახე მოყოლებული საშინელი სისხლის ღვრით.

გამოუცდელი, გულუბრყვილო პროლეტარიატის ნაწილი წავიდა ასი ათასობით პურის და თავისუფლების სათხოვნელათ: პურის მაგიერ მას მიძიე ტყვია მიაწოდეს, თავისუფლების მაგიერ ძლიერთა თავდასულობა აგემებინეს; პეტერბურგის მოედანზე და ქუჩებში მის პირველი პოლიტიკური გაკვეთილი მიცეს და დააბარეს, რომ პროლეტარიატს თხოვნა არ შეუფერის. შურის-ძიების ძლიერი გრძნობა მან წყველა-კრულვით გულის სიღრმეში ჩაიბოხა, ნაჭირახულევე, გამოვლილი ტყვილები თავის მოძმეს გაუზიარა და მის აზროვნებაშიაც ნახტომი მოახთინა, კრიზისი დაიწყო ისე, როგორც ჯერ არსათ დაწყებულა საზოგადოებრივი კრიზისი, არც ინგლისში, არც გერმანიაში, არც სხვაგან სადმე ვერობაში, არც თვით განთქმულ საფრანგეთში.

სამშობლო განსაცდელუია! დაპონელებმა ყველგან საშინლათ დააბარცხეს ჩვენი ჯარი, ძლიერი არმია გაფანტეს; აიღეს პორტ-არტური, აიღეს მუკდენი, ტელინი და ახლა ხარბინს ემუქრებიან. შიგ ალი მოედო რუსეთს ყოველ მხრიდან: პეტერბურგში და როსტოვში, რიგაში და სარატოვში, ვარშავაში და ბათუმში, ვილნოში და ლოდში. იწყება სიმშლიობა, ეკონომიური კრიზისი მწვევდება, ხოლერა ახლოვდება, ამომოქრებული ხალხი ღელავს, იზდება თავგამოდება და სასოწარკვეთილება. იაპონიის ჯერ ახალგაზნა და ჯანმთეობა ბურჟუაზიამ მიძიე და განუყურნავე ქრილობები დააჩინა ჩვენ „სამშობლოს“: ოფიციალური რუსეთი ეძებდა დაკარგული

ავტორიტეტის აღდგენას, შერყეული ნიადაგის განმტკიცებას, ხალხის გულის გადამბრუნებას, სამხ.დრო ძლიერებით მის მოყიდვას; მის მაგიერ მან მოიპოვა სამარცხენო დამარცხება, დაკარგა კრდელი ევროპის და რუსეთის ბურჟუაზიის თვალში, დაკარგა ძველი სამხედრო დიდება და მამა-პაპური გავლენა. ომი ოფიციალურ რუსეთს მძიმე ლოდან გულს დააწვა და იმანაც ეს სიმძიმე საზოგადოებას აგრძნობინა. მარა ყველაზე მეტათ საზოგადოების საძირკველს ემწევა: ყველაზე მეტათ პროლეტარიატი გრძნობს ფეოდალიზმის სიდუხჭირეს, ყველაზე ადრე და უფრო ადვილათ ის უზიარეს გულის ნადგობს თავის მოძმეს და საერთო გამოცდილებიდან დასკვნას ყველაზე ადრე აკეთებს. ის წამოიწიან და საზოგადოება აახვირთა, ააშფოთა. სამშობლომ თავის განსაცდელი ნათლათ დინახა, ღონე მოკრთა, შესატაკებლათ მოეშადა, უიარალო ხალხთან შესატაკებლათ. ერთხელ კიდევ დამარცხდა პროლეტარიატი და ნელ-ნელა დაცხრა, დროებით დაშვილდა.

სამშობლო მიიწვ განსაცდელშია! მან იგრძნო, რომ მისი გამარჯვება პირობის გამარჯვებაა, რომ საკმაო ორისამი ასეთი გამარჯვება და ის დაცემა ძლევა-მოსილი მტრის უფხთ ქვეშ. ღონე მიხილი, უშემწყვთ, სისხლის და ცრემლის მორყევი; ის ხედავს, რომ სამშობლო სუსტდება, მამულისშვილთა ბანაკი კლებულობს და თვალ და ხელთ შუა ქრება; იხდება პირიქით არაკეთილ მოახრეთა ბრბო, მათი ძალა და თავგამოდება. „როცა მცირე ჯგუფი მთელს საზოგადოებას დამნაშავეთ აცხადებს და მას კანონს გარეშე აყენებს, ჩანს ამ ჯგუფის გასამართლების დღე მოახლოებულია!“ — იმ ჩასჩურჩულებს მას სული ბოროტი და ამით გულს უშხამავს, ენერგიის უსპობს, სასოწარკვეთილებაში აგდებს. აი ეს დღეც ახლოვდება და მისი მოსვლა აუცილებლობათ გარდაიქცა.

შერყეული ჯარი მინჯურებიდან შინ დაბრუნდება. ნუ თუ ის თავის თავს არ მიცემს იმ კითხვას, თუ ვინ არის მისი სირცხვილის მქმეველი, მისი დამარცხების, მისი აუარებელი ტანჯვის, გავლილი სიმშლი-წყურვილის და აღწერელი ვაების მიზეზი? პასუხი ერთათ ერთია. ნუ თუ შემდეგ ის არ იკითხავს, ვისთვის და რისთვის იბძოდა ის, რისთვის იტანდა ზიკობრივ და ფიზიკურ გაქირვებას და დამკირვებას? პასუხი აქაც მხოლოთ ერთია. მერმე განა შესაძლებელია, რომ ყველა გამოვლილი და ნანახი გამოცდილების შემდეგ იმან შინაურ მტერს შეებძლოს. არა, ისიც უმუხბოლებს სამშობლოს და მას სასოწარკვეთილებაში ჩაავდებს, საბოლოოთ დაცემს, უფსკრულისკენ წაუბიძგებს. ახლო მომავალში მოჩანს ის საშინელი სურათი, რომელზედაც დაფლეთილი მხედარი დაფლეთილ გლეხს მგობრულათ ეხვევა. მაშ, სამშობლოს განსაცდელი მოკლის!

გლეხობაში უთავბოლო უსამართლობამ და დაბეჩავებამ აუარებელი ენერგია დაამახადა; ქალაქიდან სოფელში ნაპურ-წყლები გადაცვიდა და სოფელსაც ცეცხლი მოედო და გამძღავრდა. მესაკუთრე კლასები დაფრთხა, მოახლოებული ქარიშხლის ქუხილი მოესმა და თან-და-თან ოპოზიციას მოემხრო. იმანაც იგრძნო, რომ დაუსტრულებელ ანარქიაში და პოლიტიკურ რყევაში ეკონომიური წარმატება შეუძლებელია. მისი ჯიბის ინტერესები ქირვეული ბიუროკრატის ინტერესებს ეწინააღმდეგება, ამ უკანასკნელის წყალობით მისი ჯიბე დამქლევდა და მუდამ შიშში იმყოფება. მაშ, გაუმარჯოს ახალ რუსეთს, ბურჟუაზიულ სახელმწიფოს, გარეშე ელემენტებიდან გაწმენდილს! უნივერსიტეტები და გიმნაზიები დაიხურა და მოსწავლე ახალგაზობაც ქუჩაში გამოვიდა: განყენებულმა მეცნიერებამ მნიშვნელობა სრულიათ დაკარგა, უკან მიეფარა და მისი ადგილი „წყვეტლამა ქუჩამ“ დაიკავა,

პოლიტიკურმა აღზრდამ. დასუსტდა საზოგადოების მკველთა სახელოვანი ბანაკი, ერთ წელიწადში მთელი თავისი ძველთაგან შერჩენილი სიძლიერე და ენერგია დახარჯა, შეუბოვარ მტრებს მიაღია. სამშობლო ძლიერ განსაცდელშია!

სამოქალაქო ბრძოლა რუსეთში შემადრწუნებელი სისხლის ღვრით დაიწყო და მომავალშიაც ის ცეცხლით და მხვილით გაიკაფავს გზას. მშვიდობიანი გზით თავისუფლების მოპოება სანატრელია, მარა ის ჩვენში შეუძლებელი შეიქნა, ძალმომრეობა არა სასურველია, მარა ის აუცილებელი შეიქნა. ფეოდალიზმის ნაშთი აუტანელ ტვირთათ დაწვა რუსეთს მკერღზე და არაფრის დათმობა არ უნდა. საზოგადოება წინ მიდის: ეკონომიურმა წარმატებამ წარმოშვა ახალი საზოგადოებრივი ფორმები, ახალი კლასები, ახალი მოთხოვნილებები. პირველი წურბელათ, ხორც-მეტათ გადაიქცა მეორეს ნორჩ ტანზე და მისი სისხლით საზრდოობს; ამ გვარ საზოგადოებრივ ძალთა შერიგება შეუძლებელია და მხოლოთ გაუსწორებელ უტოპისტებს შეუძლია იმაზე ოცნებობა. ამ გვარ შემთხვევაში ორი გზა-ლა დარჩენილა: ან რუსეთის საზოგადოება გაიხრწნება ისე როგორც ძველი რომის და საბერძნეთის საზოგადოება გაიხრწნა, ან მოისპობა ფეოდალიზმის ყოველგვარი ნაშთი და განთავისუფლებული საზოგადოება ფრთებს გაშლის. აი ამიტომ დაწყებული ბრძოლა სამკვედრო-სასიცოცხლო ბრძოლაა: ის არის ბრძოლა არა მარტა უფლებებისათვის, არამედ არსებობისათვისაც.

აი ამ ისტორიულ შეტაკებაში ცენტრალური ადგილი პროლეტარიატს უჭირავს, უმთავრესი როლი იმას აბარია. ყველაზე მტკიცე ორგანიზაციები იმან შექმნა, აშხანაგური დისციპლინის მნიშვნელობა ყველაზე ადრე მან შეისისხლხორცა, პოლიტიკური ინიციატივა ყველაზე მეტათ შეგნებულმა პროლეტარიატმა გამოიჩინა. იმან შიიტანა პირველი იერიში, იმან შერყია მტრის დედაბოძი და ის გამოიყვანს ამ შეჯახების დროს საბოლოო დასკვნას, ის დაამყარებს, ერთი სიტყვით უკიდურეს დემოკრატას. მარა საკითხავია, შეუძლია თუ არა რუსეთის პროლეტარიატის შეგნებულ ავანგარდს გასცილდეს ახლავე კაპიტალისტური საზოგადოების სახლვრებს და შეუდგეს თავისი საბოლოო მიზნის განხორციელებას, კოლექტივისტური საზოგადოების დამყარებას? რასაკვირველია, არა: რუსეთის საზოგადოება არ არის საკმაოთ განვითარებული ეკონომიურათ, მისი წარმოება ჯერ ნორჩია, საწარმოვო იარაღები შედარებით უკან ჩამორჩენილია, გლეხობის უმრავლესობა მხოლოთ ახლა გამოდის პირველყოფილ მდგომარეობიდან და თავს ყოფს კაპიტალისტური საზოგადოების ერთეულში. სანამ პროლეტარიატი ბურჟუაზიულ რევოლიუციას ახდენს, ის იწვევს საერთო თანაგრძნობას და ამ თანაგრძნობის ატმოსფერაში მოქმედება შესამჩნევათ უადვილდება; მარა ეს თანაგრძნობა მაშინვე ბრახმოკრულ წინააღმდეგობათ გადაიქცევა, როგორც კი შეეხება ის ბურჟუაზიის წმიდათა-წმიდას, კერძო საკუთრებას; გლეხობის უმრავლესობა, რომელიც ასე იტანჯება კაპიტალისტური საზოგადოების განუვითარებლობის გამო, მიუღვამელ კლდეთ გადაექცევა კოლექტივისტურ ტალღებს და შეაჩერებს მის მიმდინარეობას.

მარა რუსეთის კრიზისი უსათუოთ გამოიწვევს პოლიტიკურ რყევას მთელ დასავლეთ ევროპაში, შეიძლება კიდევ წააქეზოს ევროპის რეაქციონური ძალები ხელი გამოუწოდოს თავის მოძმეს, რათა ამით საიმედო მოკავშირე გადაარჩინოს. ყოველ შემთხვევაში, რუსეთის კრახი, უძლიერესი რეაქციონური ბუმბერაზის დამხობა წარმოუდგენლათ დააჩქარებს პოლიტიკურ განვითარებას, გაძლიერებს პროგრესულ საზოგადოებრივ ტენდენციებს და ყველაზე უწინ პროლეტარიატის

პარტიას, ყველა ამას შეუძლია გაქიშული ძაფები დაწვეითოს და მოწინავე, შეგნებულ პროლეტარიატი ერთი ნახტომი, სახელმწიფოს სათავეში მოაქციოს, ამას შეუძლია ერთი ძლიერი დაკვირვებით ბატონობა ბურჟუაზიას ხელიდან გამოსტაცოს და დიქტატურა მუშათა კლასს ჩააბაროს. ერთი რაიმე უბრალო ღონისძიებით პროლეტარიატი შეძლებს საზოგადოების უფრო გაქირვებულ და ჩაგრული ნაწილის გადაბირებას და სამუდამოთ თავის თავთან დაკავშირებას. ის დაანგრევს ძველ შენობას და ახალი საზოგადოების საძირკველს ჩაყრის. დასავლეთი ევროპა მომწიფდა ეკონომიურათ ახალი საზოგადოებრივი ურთიერთობის დასამყარებლათ, მან შექმნა აგრეთვე თითქმის ყველა სახელმწიფოში პროლეტარიატის ძლიერი ორგანიზაციები და ახლა მხოლოდ საბაზია საჭირო. რუსეთის კრიზისი მიცემს ამ საბაბს *)... ამ გვართა საერთაშორისო კაპიტალის სამშობლოც განსაცდელშია! დიადი დრო ახლოვდება...

3.

შ ა კ მ რ ი ი.

დღეს ყველასათვის თვალსაჩინო გახდა, რომ უმაღლეს სასწავლებლებში მოხდა ის, რაც ძნელი წარმოსადგენი იყო ამ ორი თუ სამი წლის წინეთ, ე. ი. საყოველთაო გაფიცვა. ამ მოვლენამ, რასაკვირველია, ბევრი ალაპარაკა, ბევრი გადაიყვანა ვიწრო სამეცნიერო კაბინეტიდან პოლიტიკის სფეროში და გულმოდგინეთ შეუდგნენ მიზეზების გამოკვლევას. გაფიცვის მიზეზი მთელი დღევანდელი წესწყობილებაა. მიზეზის დასახელების გარდა გამოარკვევს თავისი ასეთი თუ ისეთი შეხედულება გაფიცვაზე. ჩვენ კი გვიანტერესებს ამ უკანასკნელთა შორის ის შეხედულება, რომელიც უარ ყოფს გაფიცვას, როგორც ფორმას პოლიტიკური ბრძოლისას, თუმცა ამ ბრძოლას საჭიროთ თვლიან. ამ მხრით მეტათ სანტერესია „პრავა“-ში დაბეჭდილი წეზილი ს. სავიჩისა: „გაფიცვა უმაღლეს სასწავლებლებში“ («Право» 1905 г., № 11). ამ წერილის გარჩევას ჩვენ არ შეუვადგებით, ვიტყვი მხოლოდ, რომ ავტორი ეკუთვნის მოაზრეთა ჯგუფს, რომელსაც ჯერ კიდევ ვერ შეუგნია ის ანბანური, თვალ-საჩინო ქეშიარტება, რომ სტუდენტობა, როგორც მთელი საზოგადოება, დაყოფილია სხვა და-სხვა ჯგუფებათ, რომლებიც ამა თუ იმ კლასის იდეოლოგებათ უნდა ჩაითვალოს, რომ მათ შორის არსებობს კლასიური განხეთქილება, რაც შეუძლებლათ ხთის რაიმე არსებითი საერთო პოლიტიკური პროგრამის შემუშავებას. მართალია, ესლანდელი მძობრაბა პირველ შეხედვით პოლიტიკურ ბრძოლაზე აგებული (სადაც სხვა და სხვა ჯგუფების დროებით შეთანხმება შესაძლო ხთება), მაგრამ მას საფუძვლათ უდევს კლასიური უთანხმოება. პოლიტიკური ბრძოლა შედგება კლასიური ბრძოლისა, და თუ ესლა პოლიტიკური ბრძოლა უფრო გამწვავებულია, ეს იმას ნიშნავს, რომ ეკონომიურ ნიადაგზე აღმოცენებულ განხეთქილებას მიუხედავად უკიდურეს წერტილამდის და დაუყოვნებლივ თხოულობს გაწყისრიგებას. ვისგან გაისმა პირველი მედგარი ხმა თანამედროვე წესწყობილების ძირითად შეცვლაზე? მშრომელი ხალხიდან, რომელსაც ეს უკანასკნელი მძიმე უღლათ აწევს და მის სამუდამო განთავისუფლების გზას უღობას. მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს, რომ თანამედროვე ბიუროკრატიული წესწყობილება არ აფერხებდეს სხვა საზოგადოების ჯგუფებსაც.

პოლიტიკური განწყობილება; აღმოცენებული განსაზღვრულ ეკონომიურ პირობებში, კარგავს თავის მნიშვნელობას, ხთება მეტ-ბოროტ და აფერხებს წინსვლელობას, როცა ეს უკანასკნელი იცვლება. მაშინ ახედრდება მთელი საზოგადოება დამაფერხებელ წესწყობილების წინააღმდეგ და ყველა კოთხებიდან გაისმის პროტესტის ხმა. თუ უწინ ქუჩებში გაისმოდა მუშების მედგარი ხმა, თუ მართო ისინი გამოდოდენ ბრძოლის ველზე, დღეს ბრძოლის ველიდან თუ არა, კაბინეტებიდან შინც კი ისმის სხვა და სხვა ელემენტების უკმაყოფილება, სხვა და სხვა ბანკეტებზეც კი გამოაქვთ „იფ-ფსაინი“ რეზოლიციები. ყველა მათ აქვთ მხოლოდ ერთი საერთო; „ასე ცხოვრება არ შეიძლება“, დღევანდელი პირობები უნდა შეიცვალოს. მაგრამ შეცვლაც არის და შეცვლაც. 1861 წელს რუსეთში განთავისუფლეს ყმები, მოხთა ცვლილება, მაგრამ ისე კი, რომ დღესაც შესაცვლელათ არის. თუ ჩვენ ჩაუკვირდებით სხვა და სხვა ჯგუფების პოლიტიკურ პროგრამის დავინახავთ, რომ მათ შორის დიდი არსებითი განსხვავებაა. ყველა მათ პროგრამაში ჩაქსოვილია თავისი „მე“. ყველა ჯგუფს უნდა პირობები შეცვალოს, მაგრამ ისე კი, რომ თავისი არსებობა პროფესიონალური, წოდებრივი... შერჩეს. ამ ნაირათ პოლიტიკურ პროგრამისსაც თავის არსებობის შერჩენის დავართათ ადგენენ. მიუხედავათ აუარებული რეზოლიციებისა, ეს უკანასკნელი განიყოფიან ორ ნაწილათ: ერთი წმინდა დემოკრატიულს (რასაკვირველია უმცირესობა), მეორე კი მხოლოდ ლიბერალური. ეს ნიშნავს, რომ საზოგადოება ორ ბანაკათ არის გაყოფილი: ერთ მხარეზეა მშრომელი ხალხის სურვილების, ქირ-ვარაჟის წარმომადგენელი, მეორეზე კი იმას, ამ მშრომელ ხალხის ზურგზე დათარეშობენ. შესაძლებელია მათ შორის რამე საერთო იყოს?—სტუდენტობაც ამ ორ ბანაკათ გაყოფება და მათ შორისაც არაფერი საერთო არ არის, მათ შეეძლოთ მხოლოდ ვიწრო აკადემიურ ნიადაგზე ებრძოლათ ერთათ, მხოლოდ როცა დადგა დრო სახელმწიფოს წესწყობილების ძირიანათ შეცვლისა, როცა ამა თუ იმ კლასის მდგომარეობის შეცვლაზე მივიდა საქმე, მაშინ კი სტუდენტობა, როგორც სხვა და სხვა კლასის წარმომადგენელი უნდა დამლილიყო და სხვა და სხვა კუთხეებში დაეწყეთ მუშაობა. ეს ასეც მოხდა. სტუდენტების საერთო გაფიცვის მიზეზათ ჩვენც ეხლანდელი ანორმალური დახასვებული პირობები მიგვაჩინია. მხოლოდ იმ განმარტებით, რომ ამ პირობებმა მიადწია უკიდურესობამდის და დადგა დრო, როდესაც ყველამ თავისი უნდა თქვას; სტუდენტობა კი როგორც „თავისის“ არა მქონე, ბუნებრივია, რომ დაიშალა, რათა თავისთანებს მიმართოს.

როგორც ფორმა პოლიტიკური ბრძოლისა საერთოთ სტუდენტობისათვის შესაძლებელია მხოლოდ ერთი ე. ი. გაფიცვა.

ს. ი. ლი

მოკლე შენიშვნა თავ. ახნაურთა კრებამის შესახებ.

რამდენჯერმე დავესწარი თავდაზნაურობის კრებას და სამწუხაროთ უნდა შევნიშნო ერთი სუსტი მხარე. აქ იყო კამათი ყველაფერზე და დალაგებით კი არაფერზე. ორატორებს ეტყობოდათ მეტის მეტი აჩქარება, ეტანებოდენ წვრილმანებს; როცა უმთავრესი თითქმის ხელ უხლებელი რჩებოდა მაგალითათ რა ერთგულობით გაისმოდა ავტონომია, რა გატაკებით უწოდებდენ დამსწრეთ, იმათი აზრით, ამ წმინდათა წმინდისკენ, მაგრამ თუ ეცადა ვინმე დალაგებით აეხსნა, რა არის ავტონომია! ეს იმასა გავს, ადამიანს ურჩევდეს სდმე

*) ეს აზრი ეკუთვნის კარლ კაუცკის და გამოთქმულია მის პოლემიკურ სტატიათა სერიაში: Die Waffen der Revolution. (N. Z. 1903—4).

გადასახლებას და იმ ალაზე მხოლოდ ვაკერია, ან სულ არას ეუბნებოდე, თითქო ეს თავის თავთ ვაგებულდი იყოს. ჩვენ გგონია, ამის უთქმელობა დავიწყებას არ უნდა მივწეროს; არა, ოფრო თვით ამ ავტონომიის შინაარსის გაუგებრობას, ორატორების მხრით, რისთვისაც უხვევდენ პირ და პირ გზას და კითხვის გარშემო ტრიალებდენ.

საკვირველიც არ არის. რა სახე უნდა ქონდეს იმ ავტონომიას, რა განკერძოებული, რა საერთო ყველა დანარჩენ სახელმწიფოს ნაწილებთან, ეს მეტის მეტად დიდი კითხვაა, საგანი ღრმა მოსაზრებისა. მართლაცა და როგორი წესწყობილებაა სანატრელი—ეს მეტის მეტით ფრთხილი საკამათო საგანია, ვინაიდან ეს ეხება ხალხის ბედს. ეს კი საინანაო ქვემარტივებაა, რომ როგორი სახეც უნდა ქონდეს ამ წესწყობილებას, იმაში დაკუთლები უნდა იყოს ინტერესი უმოავლესობისა და არა მცირე ნაწილისა. ასეთ უმრავლესობას და უმცირესობას თვითველ ერში წარმოადგენს, როგორც ვიცით ერთის მხრივ მუშა, მშრომელი ხალხი, ე. ი. უმრავლესობა, და მეორეს მხრით კაპიტალის უბი, ანუ უმცირესობა. ესენი შეადგენენ ორ კლასს, რომელთა ინტერესი შეუთრეგებელია ერთი მეორესთან, ვინაიდან ერთის გამარჯვება ნიშნავს მეორის დამარცხებას განურჩევლათ იმისა ვეკუთვნიან ერთ ერს თუ არა. ვიქონიოთ ეს გარემოება მხედველობაში და შევეკითხოთ, რა პირობაში შეიძლება თვითველი ერის უმრავლესობის წინ სვლა? ანუ შესაძლოა, თუ არა ამის განხორციელება ისეთ ეროვნულ ავტონომიაში (რომლისკენაც გიისწრაფიან), სადაც ერთი ერთი მოწყვეტილი იქნება მეორე ეროვნება, როგორც კაპიტალისტი, ისე მშრომელი ხალხი დამქვემდებარება მთლათ შინაურ კანონებს? ავიღოთ მაგალითათ ამ პირობაში საქართველო. ვნახოთ რა მოყვება ამათ. როგორც აღვნიშნეთ აქაც, როგორც საერთოთ, ინტერესი მცირე ნაწილისა (კაპიტალისტები) ძირითადად ეწინააღმდეგება უმრავლესობის ინტერესს. ვინც იაფათ მიაწვდის შრომას მწარმოებელს, ისიც ამათ კია-ბნელს ხელსა, განურჩევლივ იმისა რომელ ეროვნებას ვეკუთვნიან მუშა ხელი. ამას მითხოვს არსებული კონკურენცია. აქედან აი რა გამოდის: იმ დროს, როცა ქართველი მუშა არ ჯერდება ხელ ფასს ან სხვა პირობას ქართველსავე მწარმოებელს, იმ დროს როცა მთლათ ქართველი მუშები გაიფიქვენ ვისმეს წინააღმდეგ, მაშინ რომელიმე ერის მუშები ვთქვათ თათრები მზათ არიან გამოუქცადონ თავიანთი თანხმობა ქართველ მრეწველს; ამ გვარათ ჩაიარა უნაყოფოთ ერთი ჯგუფი მუშების გაფიცვამ. ესევე მოხდება ცალ-ცალკე სხვა ერებშიაც. ეს გარემოება კი ხელ საყრელია მრეწველისათვის. ამ პირობაში ყველგან ზარალიან ერის უმრავლესობა უმცირესობა კი პირ იქით ლაღობს; რა არის მიზეზი? ცხადია: მუშათა ჯგუფების ერთი მეორესთან კონკურენცია განურჩევლათ ეროვნებისა.

რა დაიხსნის ამათ ამ მდგომარეობიდან? ერთათ ერთი პირობა ყველა მუშათა შეერთება, თანხმობით მოქმედება ყველა მწარმოებელთა წინააღმდეგ, რის მაგალითსაც ვხედავთ დღეს. მაშ თუ ესეა, რა სახეც უნდა მიიღოს წესწყობილებამ, როგორიც უნდა იყოს კერძო ერების მართვა გამგეობა, თვითველი ერის უმრავლესობის ინტერესი აუცილებლივ მოითხოვს ერთ პირობას—ყველა მშრომელთა როგორც ერთი კლასის ნაწილათა შეერთებას, საერთო კანონმდებლობას, რამდენათაც ეს საქორაო მეორე კლასზე გამარჯვებისათვის.

ვინა ვარ.

საზურამოს და ზოპორტის საზოგადოება.

საზურამოს საზოგადოების მცხოვრებლებმა ექვს მარტს თავი მოიყარეს და მოილაპარაკეს თავისი ქირ-ვარამზე, თავის დაქვემდებარებულ ცხოვრებაზე. ხალხმა გადაწყვიტა «ზოიკოტი» გამოუქცადოს აქაურ მემამულეებს: ილია ქავჭავაძეს, გივი სტარაგელს და ტატო ციციშვილს. მართლაც შეწყვიტეს იმათთან ყოველგვარი დამოკიდულება. ასე გაშინჯეთ თ. ქავჭავაძეს ყავდა ახალსოფლიდან ერთი დედაბერი მექათმით; იმის შვილის სახლს ცეცხლი წაუკიდეს, რატომ დედაშენი არ ანებებს თავს მებატონესთან სამსახურსაო ზეკაცი იძულებული გახდა ძალით გამოეთრია გაჯიუტებული დედაბერი. ამათ მაგალითს მიბაძა ზოპორტის საზოგადოებამ და ამგვარათ გაფიცვა მოედო მთელ გაღმა-გამოღმა საზურამოს 16 სოფელს-20 მარტს თავი მოიყარა ხსენებულმა 16 სოფელმა ერთათ. კრებას 2000 მეტი კაცი და ქალი დაესწრო. მოილაპარაკეს თავიანთ ქირ-ვარამზე, გათახსირებულ და მიწასთან გასწორებულ ცხოვრებაზე. ბევრი გულის გასაგმირი და სულის აღმა. შფოთებელი ამბები თქვა ხალხმა ამ კრებაზე. მოვიყვან აქ ორი-ორდეს ნიმუშათ, თორემ მთლათ იმისი დაწერა ადვილი საქმე არაა.

ერთმა ახალ-სოფელმა გლეხმა თქვა: „გასულ ზაფხულში როცა სანადელო ყანა მოვყე, ვეახელ ბატონს და მოვახსენე, რომ მოურავი გამოეჯანა და ძნა გავგვეო. ველოდეთ ერთი დღე, მაგრამ არ გამოჩნდა; მეორე დღეს ნაშუადღევს ჩამოვიდა მოურავი, კაცი გულ-ქვა და შეუბრალებელი. გავყავით ყანა, დაუდგ ჩემს ურემზე და ამასობაში კიდევ დაღამდა. ახლავე წამოიღე ურემიოა მომძახა მოურავმა და თხოონ კი ცხენი გაქვსლა. რადგან დამე ბნელი იყო და გზა ცუდი ილია ქავჭავაძის კალომდე, შემეშინდა ურის გააბრუნება და იმ დამეს მაგიერ მეორე დილას წავიღე ურემი. ვიდრე მოურავი და ილია ქავჭავაძე გამოიღვიძებდენ მე ურემი კალოზე მივიტანე, მაგრამ მაინც ვერ გადავუჩი მოურავის რისხვას და ლანძღვას. არ მიიღო ძნა, ბატონი აბძანდება და ის მიიღებს. დიდი ხნის ლოდინის შემდეგ აბძანდა ბატონი ილია ქავჭავაძეც, გამოძანდა ბალონზე, დამქვივლა და დამქვივლა. მერე დამიწყო უშვერის სიტყვებით ლანძღვა. ახლავე ვე ძნა დააბრუნე და იქვე ჩაიტანე სადაც დაუდგ. როცა მოურავს დრო ექნება ჩამოვა, ახლათ გადმოითვლის და გაყოფსო.“ ბევრი ვეპუღარე, ვეხვეწე; ეხლა დავთვალათ თუ ერთი თავთავი აკლდეს თავი მომქვირ მეთქი; თუ აღამიანს არ იბრალდეს ეს უენო საქონელი მაინც შეგირაღე მეთქი, მაგრამ ამათ, ძნა ისევე იქ ჩავიტანე, დავეკალე ურემი და ველოდეთ ერთი დღე, მეორე, მესამე, მაგრამ არ არის მოურავი. იქ ველოდეთ მიანმ ძნა საქონელმა არ დაშალა და გაოხრა.“

„ამ ზამთარსა, დაიწყო სოფელ გორამი-ნთ კარვლმა გლეხმა, დიდი ყრვებისაგან წყალი, რომლთაც მთელი ოთხი თუ ხუთი სოფელი ვსარგებლობდით გაიყინა. გაიყინა ისე, რომ მთლათ უწყლოთ დავრჩით. სოფელს ზევით სამ ვერსზე ტყეში და მიუვალ ღელეში ქავჭავაძის მამულში, გამოდის პატარა წყარო, რომელიც ზამთრობით არ იყინება. დავიწყეთ ამ წყაროთი სარგებლობა; დავესია თავადმა მოურავები, ბიჭები და ავეიკრძალა წყლით სარგებლობა. თანაც ვვითხრეს, ვისაც წყალი უნდა იმან სულ თითო საქონელზეათი შაური უნდა გვძლიოს თვეშიო, და სასმელ წყალს მუქათათ ღელეში მთლათ იძულებული ვიყავით დავთანხმებოდით; მთელი ზამთარი ვამლიგეთ ასე უცნაური ხარკი. ჩვენ სოფელში იყო ერთი ძალზე ლატაკი კაცი, ასე რომ ჩვენ—ღარიბებს გვყავდა ზურგზედ აკიდებულნი თავისი ცოლ-შვილით. ერთ დღეს ამ კაცს ავსო

ორი კოკა, გადაეცინა მხარზე და მიქონდა სახლში. ვაზლად გამოვლილო დინახა ი. ქავექავაძის მოურავმა, გავარდა, სწვდა ყელში, დაუწყო ლანძღვა, რატომ თვეში ათ შაურს არ იხდით. გლეხმა მიუგო: „თქვენ ათი შაური საქონელზე დაადგინეთ და მე კი კატაც არა შეყავსო; ან ათი შაური ვინ მომცა, ეს ორი კვარაა რაც ავლანტალდი ლოგინიდან, ხომ იცი სულ ავთა ვარ, ნათქვამია „წყალი მდევსა და გველაშაპსაც არ დაუქერია“ო და თქვენ ხომ ქრისტიანები ხართო, შენთან ბევრი ლაპარაკი არ ღირსო, ამ სიტყვებით მივარდა მოურავი საცოდავს და ორივე სასვე კოკა ზედ გადაამტვრია ნახევრათ შიშველ გლეხს. ამ ამბავში ილია ქავექავაძე ბლოკონიდან უყუ-
რებდა 400 მანეთიან ქურქში გახვეული, ფულიანათ იცინოდა და თანაც აქებდა ერთგულ მოურავს: „ყოჩაღ მემარნიშვილო, ყოჩაღ ეგრე სსხი უნდა მისცე, რომ თავზე არ წავგახდენო“. უბედური გლეხი ვიდრე სახლში მივიდოდა დასკვნებულო, გზაში მთლათ გაყინულიყო. მივიდა სახლში (მარა იქაც კერა გაციებული დახვდა უშემოების გამო. გახდა ხელ ახლათ ავით და ერთ კვირაზედ გაათავა მრავალ ტანჯული და წამებული სიცოცხლეო“ დაათავა გლეხმა ეს შემწარავი ამბავი. ეს „რა გავაგძელო თავადიშვილი კარგი რა არი ავი რა იყოს“.

თუ რომ ცნობილი მგოსანი ასეთ ამბებს ჩადის გლეხებთან, მაშ სხვა საგურამოს მრბატონები რაღას იზამენ? ეს პკითხველისათვის მიმინდვია გამოსაცნობათ. თავიანთი ყოფამდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ გლეხებმა ამ კრებაზე შემდგვი მოთხოვნებიანი დაადგინეს:

- 1) მოისპოს გლეხთა დროებითი ვალდებულება და ხიზნობა და მათი ნადვლები უსასყიდლოთ მათ სრულ საკუთრებათ გამოცხადდეს.
- 2) ყველა გლეხს დაუბრუნდეს ის მიწა ადგილები, რომელიც მათ ჩამოაცალეს ბატონ-ყმობის გაუქმების დროს. (ტყე, საბალახო, წყალი და სხვა).
- 3) სახაზინო და საეკლესიო მიწები გლეხებს საკუთრებათ მიეცეთ
- 4) მიწის ღალა არ აღემატებოდეს მთელი მოსავლის მეთოდს თუ ზემდგომი მიწა დაჭირდა გლეხს. მემამულემ თავისი წილი თითონ უნდა წაიღოს თავისი ხარჯით.
- 5) დაუბრუნდეს გლეხებს ის ფული, რომელიც გადახადეს მათ თავის დახსნის დროს. ეს ფული გადახდეს საუფლისწულო და საეკლესიო მამულებს, აგრეთვე იმ თავადებს და აზნაურებს, რომლებმაც ამ გადასახადებით ისარგებლეს. ყველა ამ ფულით უნდა დაარსდეს ცალკე ფონდი სოფლის საქორეობათა დასაქმყოფილებლათ (შკოლები, საავთმყოფოები, გზების გაყვანა, წიგნთ-საცავი და სხვა).
- 6) ამავე ფონდს მიემატოს ის მალაზიას ფული თავის სარგებლით, რომელიც გლეხებს უნდა დაუბრუნდეთ ხაზინიდან.
- 7) მოისპოს ყოველგვარი ბევრა მემამულეთა სასარგებლოთ (მაგ. ძღვენი, ხარ-გუთნით და მუშა ხელით მიხმარება და სხ.).
- 8) ეკლესიის ყარაულობა დაევალოს თვით ეკლესიის თავის ხარჯზე, გზების კეთება კი ყველა წოდებას.
- 9) მოისპოს ღრამა და სხვა ყოველგვარი გადასახადი მღვდლის სასარგებლოთ. ეკლესიის ხარჯები იმათ გასწიონ, ვისაც სურთ მღვდელი და ეკლესია.
- 10) მოისპოს ყოველგვარი ბაეები არაყზე. სპიჩაზე, ნავთზე, შაქარზე, თამბაქოზე და სხვ. ერთი სიტყვით ყველა პირდაპირი და არა პირდაპირი გადასახადები და ამის მაგივრათ სახელმწიფო გადასახადი დაწესდეს შემოსავალზე, ვისაც წლიურათ 500 მანეთზე ნაკლები შემოსავალი ქონდეს, იგი სრულიათ განთავისუფლებულ იქნეს გადასახადისაგან.

11) სახელმწიფო ტყეები და სახნაი მიწები გადაეცეს გლეხთა საზოგადოებას თავის საერთო სასარგებლოთ და საწარმოებლათ.

12) წოდებათა გაუქმება და ფართო თვით-მართვლობის დაარსება. თვით ხალხი უნდა იჩვენდეს თავის მოსამართლეებს.

13) მუდმივი ჯარების გაუქმება.

14) უფასო და სავალდებულო პირველ-დაწყებითი სწავლა.

15) მოგვეცეს თავისუფლება კრებების, სიტყვის, წერის, ბეჭდვის, გაფიცვის და კავშირების. მოგვეცეს ნება ჩვენი არჩეული წარმომადგენლები ვიყოლიოთ არსებულ წეს-წყობილების შეცვლის და ახლის დადგენის დროს.

ამის შემდეგ ხელმეორეთ შევიკეს გლეხებმა ერთმანეთს ბურზე და მარილზე, დაუმატეს: ვიბრძოლოთ, გავწყდეთ ცოლით შეილაშდვ ვიდრე სრულებით არ დავაკმაყოფილებენ, და პირის გამტყეს სიკვდილით დასჯაც გადაუწყვიტეს.

რასაკვირველია, ეს კრება არ გამოვარა მებატონეებს ზოგიერთა პირების შემწეობით, რომელთაც ქვევით მოვიხსენიებთ გივი სტაროსელსკი და ი. ქავექავაძე მაშინვე დაფაცურდენ, სთხოვეს მთავრობას ჯარი „ბუნტის“ ჩასაქრობათ. გივი სტაროსელსკი წერს თურმე თავის თხოვნაში გლეხებმა გადაიწყვეს საბძელ-აულო და თივა, გადაიქირეს ვაზი და ხეხილა, დამინგრის სახლ კარი და შეილესს მიხოცვენო.

1 აპრილს მოვიდა სოფელ საგურამოს ერთი როლა ჯარი დღუშეთის მაზრის სამმართველოს მოხელის ა. გედევანიშვილის თან ხლებით. როცა რაზმის უფროსმა ნახა საგურამოს სოფელის სრული სიღინჯე და გლეხების თავდქერილობა, ნამეტურ გაუკვირდა. აქ არც ერთი არ არის მართალი, რასაც სტაროსელსკი იტყობინებოდა და მაშინვე მოთხოვა ბინა სტაროსელსკის ჯარის დასაბინავებლათ და სურსათი. სტაროსელსკომ ერთხელაც და მეორეხელაც უარი უთხრა, მხოლოა აფიცერი მიიბატეო თავისთან გედევანიშვილითურთ. ჯარი,—ბძანა სტაროსელსკიმ,—სოფელს უნდა ჩაუყენო, დაანიავო, აიკლო, რომ შემინდენ და ქედი მოიხარონ ჩემ წინაშეო, რაც დაადასტურა ა. გედევანიშვილმა. მაგრამ ამაზე კაპიტანმა უპასუხა: მე ჩემი ინსტრუქციით ვმოქმედობ და არა ვისიმე ჟინი უნდა დავაკმაყოფილო. შემდეგ სოფელში დაუტალეს ექვსი გომური, სადაც სოფლელები ცხოვრებდენ (აქვე უნდა მოვიხსენიოთ, რომ არც დიდებული ილია ქავექავაძე და არც სტაროსელსკი გლეხებს ნებას არ აძლევენ ზეზე სადგომის აგებას) და ჯარი იქ მოათავეს. კაპიტანი კი მღვდლისას დაბინავდა. არც სანოვავე მიცა სტაროსელსკიმ ჯარს. შემდეგ სოფლელებმა ერთი ხარი აჩუქეს ჯარს შემდეგი სიტყვებით: „ერთ ხარს გაძლევთ ისე როგორც სტუმარებს, მხოლოთ არ იფიქროთ რომ ეს წიშით მოგვიდეს, ჩვენზედ არავითარა შიშა აღარ მოქმედობს“. შემდეგ თივა და ქერი მოითხოვეს, მთელი სოფლები შემოიარეს ვერსად იშოვეს. ბოლოს გამოირკვა, რომ გლეხები იანვარს აქეთ ნაყილით იკვებებიან, როგორც თიანონ ისე თავიანთ საქონელიც. ამავე დროს ბატონების ბედლები სასვეა ქირანახულით და მინდორ-საბძელი თივა ზნით. იქვე ახლოს იღვა ხ წლის ბიჭი. ერთმა ქართველმა ჯარის კაცმა კითხა ბიჭს, თქვენ ქერი არა გაქვთო? არა მიუგო ბიჭმა. მაშ რა უყავითო? კითხა ჯარის კაცმა. „მამაცემმა ციტა ცვენსა მატანა და ბეველი აგე იქ წაიღო“. მიაშვირა თითი ი. ქავექავაძის ბედელს, ბოლოს იძულებული გახდენ თივა სტაროსელსკიდან წამოეღოთ ჯარის კაცებს ძალით. გამოვარდა სტაროსელსკი რველოვერით ხელში, დაერია სალუათებს, გარეკა წყალზე მისული სალდათები, წერაქვით დაანგრია წყარო, და აღარ უშვებდა ჯარის კაცებს. მე ვაზეუტია სხვანაირათ მესმისო, სუველაფერი გლეხებს უნდა მოატანინოთ, აქედან წყალს არ

მოგვცემო, წყალი შორიდან ზურგით ახიდინეთ გლეხებს, ტყავი გააძეო რომ დამმორჩილდნენო. შემდეგ დარია თავისთვის მდგომ გლეხებს რეგოლავებო. დაუწყო უწყვერის სიტყვებით გინება; ესროლა ზაქარა ტუხასძე მოძღვარიშვილს, საბა ბიჩანგაოურს, მიხა გზირიშვილს ს. გურამიანთ კარის ნაცვალს დააღვა ღულა გულზე და დაუყვარა: ქული მომიხალე, ბატონო დამიძახე, რომ მოკვდე ისევე შენი ბატონი ვარო და ხალხიც ისევე გამოძირევე საქმეზეო. ამან უთხრა ნ. მარტს აქეთ, რაც ჩვენ ერთობაზე გაფიქვინით, ჩვენ ბატონები აღარა გვეყავს და ისე მოკვდები, რომ ვეღარ ეღიროსო ბატონის დაძახებასო. ამ დროს მოეშველენ სხვა გლეხები და წაართვეს ხელიდან სასიკვდილოთ განზადებული გზირიშვილი. მერე ილიკო გელაძეს ორჯელ ესროლა ღეორგერი. შემდეგ წყლიდან პატარა ლიტრით წყალს ავსებდა 7 წლის პატარა გოგო მართა ბიჩანგაური იმას გამოეკიდა რეოლავებით, საცოდავი ბავშვი გულ ვახეთქილი წვილი-კვილით გაიქცა სახლისკენ. მერე შიშით აეიფა გახდა. ყველა ამას რაც ზევით ჩამოთვლილია თავისი თვალთ უყურებდა კაპიტანი როტისა ნიკოლოზ თევდორისძე კადურინი. ამავე როტის ფელდფეხელი კოსტრაკოვი, თვლისის გუბერნიის დუშეთის მაზრის სამმართველოს საერობო დარაჯი კირიკაშვილი, და მთელი ჯარი, რაც შეუძლიანთ დაამოწმონ. ერთი რომ მაკვირვებს ბატონილია ქვეშევრდისა და ამას ვერ შევრეგებებარ, რას ნიშნავს ეს მისი სიტყვები:

— შესისა, შესისა სსანტრელი ხალხს ბორკალის ხმა მტერევის! სიმართლის სსა ქვეყნათა ჰქქეს დასათრეუნთ მონაბასა. აღმოტყვეს ხალხი ეს ხმა და დამეგზნეს აქელს გულსა, დეჟნათ, დეჟნათ, ეს ხმა ტკბილა კამაგანე ჩემს მამულსა!

თუ კი ეს დიდებული სიტყვები 1860 წელს ი. ქაქუცავაძისგან ნამდვილის გულით იყო ნათქვამი, ახლა, როცა ნატერა აღსრულდა, ეს ტკბილი და უძლიერეელი ხმა გაიგონა თავის მამულში, ამ ხმას ხიშტებით და ჯარით რატომ მიეგება? აინამდვილი და მართალი გულის ნატერა მამულს და მოძმის საკეთილ დღეთი ასეთი უნდა, როგორც ცოდნია ი. ქაქუცავაძეს. ილიასთან გულწრფელ მამულიშვილებს მომავალშია ბეჭის ვნახავთ. ზემოთ აღნიშნულ ამგების შემდეგ რაზმის უფროსმა დიბარა დუშეთის მაზრის უფროსი რომელიც მოვიდა მ აბრილს კვირას საგურამოში ბოქალთითურთ. მაზრის უფროსმა შეყარა მთელი საგურამოს გლეხ კაცობა და კითხა: რათ „ბუნტობთო“? ხალხმა მიუგო: ბუნტობით ჩვენ არა ვბუნტობთ და რაც გვინდა იმას შენ ვერ აგვისრულევი.— აი ბაიუნებმა გაჩუქეს მამულები, ხვალე მოვა მომრიგებელი შუამავალი და კამისია და ჩავაბარებთ მამულებსო: მოდი და ახლა ბოდიში მოიხადეთ სტაროსელსკისთან და შერიგდითო. მოიყვანეს სტაროსელსკიც. გლეხებმა უთხრეს: ჩვენს აქტირებს მაგინთანა ნაშუქარი მოწყალეა არათურს უშველის, გარდა ამისა ასე ნაშუქარს ისევე მალე წავგვართმევენ.— ვინ წავგართმევთ?— კითხა მაზრის უფროსმა. ვინა და ჩვენი მტრებიო, — მიუგეს გლეხებმა. მაშ რა გინდათ?— კითხა უფროსმა. რაც მთელ-რუსეთის მუშა ხალხს უნდა, ჩვენც ის გვინდა. ჩვენს მოთხოვნისგან ვახეთით გაიგებთ თუ აგრე გვისამოვნებათ.— მოთხარით თქვენი გაჭირება ყველაფერს აგისრულეთო რომ გვეზნები, თუ კი ასეთი გული გეწვით ჩვენზე, — უთხრა ხალხმა მაზრის უფროსს, — გულში რომ გეწყვეტას გვიპირებდა გვი სტაროსელსკი და აფიცერი თავისი ჯარით უწყურედა არხენათ, რატომ არ დაიჭირეს და არ დაატუსაღეს, იმანაც ხომ წესიერება დაარღვია და ჯარი წესიერების დასაცველათ არის მოსული. ეგ ამბავი, რომ ჩვენ ჩავკედინა ციმბირს იქით გავეცილებდით, გვის ამ ნაირ ცელქობას კი აფიცრება ვერ გვებედა. ახლა მინც არ ახილეთ თვალებს, რომ თქვენ ყველანი ერთი ყოფილხართ და ჩვენ გვიგები კი თქვენ თვალში არაფერი. დღეს სადილათ, გვიგისთან წახვალ და რასაკვირველია ხათრს არაფერში გაჯტყვამა. მართლაც სადილათ მაზრის უფროსი ამალითურთ სტაროსელსკის კარსან მიბძანდა. დაბრუნებულმა გლეხებმა კრება მოახდინეს, რომელზედაც

ხელმოვრით შევიცეს ერთმანეთს ერთობა უკანანელი სსხლის წვეთამდე. აქვე არ შემოძლიან დიდის მწუხარებით არ აენიშნო საგურამოს ზოგაერთა ჩვენნი, დროის გმირების სამსახურა ხალხის საწინააღმდეგოთ. ა. გეგეჟანიშვილი სამაგალითო პოლიციელია კარგათ ხელმძღვანელობდა გვის. ყოველსავე არა საკადრის ზომებს ხმარობს ერთი ან ორი საფეხური მალა აკოცდეს. წინამძღვრინთ კარის მღვდელმაუც ა. ჯალიაშვილმა კარგათ დაიმსახურა ხალხის ყურადღება. 20 მარტს, როდესაც გაღმა გამოღმა საზოგადოება ერთათ უნდა შეყრილიყო წინ გადუღვა ხალხს და დაუწყო ქადაგება არ შეყრილიყვნენ ერთათ. შემდეგ მერე რო ვერაფერს ვახდა ხალხს მიძახა დღევინეთ: სეკრეტარი კი ვიცი ვინც გეყოლებათ, აგრამ პრედსედატელსაც გაიგებთ. მხოლოთ გაუფიქრილით ორივეს ყვემა არ მოვკაცოთ. ამას არც გურამიანთ კარის მღვდელი მამა ელიფე ჩამორჩა უკან. მწერალი ვატაშვილი ხომ ცნობილია როგორც მოსე მწერალი და როგორც სანაქებო მძებარი, რაც მამასახლისისთვისაც უწყავლებია.

3. 5.

წერილი რედაქციის მიმართ.

ბატონო რედაქტორო!

უმორჩილესათ გთხოვ აჩემ წერილს ადგილი დაუთმეთ თქვენი გახეთის ფურცლებზე. ამას წინათ გაზეთ „ივერიაში“ მე მოვთავსე წერილი, რომელშიაც ვამტკიცებდი, რომ გურიაში არსებულ მღვდვარების ერთ-ერთ მიზეზათ ადგილობრივ პოლიციელების თავგასულობა უნდა მივიჩნიოთ მეთქი და მომყავდა რამდენიმე ფაქტი ამ აზრის დასამტკიცებლათ. მე შეგონა, რომ პოლიციელები ყურადღებას მიაქცევენ ჩემ წერილს, და სამართალში გამომიწვევენ, მაგრამ მოლოდინი აღარ გამართლდა. ისინი დღემდის ხმას არ იღებენ. რის ნიშანია ეს დუბლი, თქვენ კარგათ მიხვდებით. ახლა მე მსურს ერთხელ კიდევ უფალა, ბეჭდვითი სიტყვის შემწეობით, მათ შესახებ ჩემი აზრის გამოთქმა და კიდევ დავასახელო რამდენიმე ფაქტი იმათი მოქმედების დასახსიათებლათ.

1) რამდენიმე წლის წინათ სოფ. ჯუმათის მემამულეს ბორის პოდკოლზინს თავს დაესხნ და გაატარცეს. დამნაშავეები პოლიციამ ვერ აღმოაჩინა და დაავალა საზოგადოებას გაატარცეულისათვის ზარალი ეხლა. მიმართეს ჩვეულებრივ ზომას და, კარგათ თუ ავით, გადაახდევინეს საზოგადოებას 3000 მანეთი. მაგრამ მაგარი ის არის, რომ ამ ხაში ათასი მანეთიდან თვით დაზარალებულს მესამედი არგუნეს, დანარჩენი 2000 მანეთი კი თვითონ პოლიციელებმა გაიყვეს. პოლიციელები ამითაც არ დამკაცოდენ და იქამდის გათამამდენ, რომ ერთხელ გაყველავ ხალხის არ იკმარეს. იმავე გადასახლის სახით რამდენიმეჯერ გაიმეორეს იგივე რაგებაცა და პოდკოლზინს ზარალის საზღვრათ ფურის კრევა ჩვეულებათ აქციეს. ამას მე ვალიარებ და შემოძლია დავამტკიცო კიდევ, სადაც ჯერ-არს.

2) ოზურგეთის პოლიციის მიხერებით გასულ წელს გურიაში აჩეხეს მრავალი ყანები, რომლებშიაც ჰავ თვალს არ ჩაჩენებოდა. მე შემოძლია დავამტკიცო, რომ ყანებს ჩებდენ პოლიციის აგენტები და დარაჯები (სტრაჟნიკები). თვით მე მომიკლეს ყანა და უმტყვარი საბუთები მაქვს იმის დასამტკიცებლათ, რომ ეს პოლიციის ჩინოვნიკმა და აგენტებმა ჩაიდინეს. რა მიზანი ქონდა პოლიციას, ყანას რომ აჩეხინებოდა, — იკითხავთ თქვენ. პოლიციას აზრათ ქონდა ყანების აჩეხა გაფიცულ გლეხებისათვის მიეწერა და სოფლებისთვის გადაუღვეინებინა მრცელული ყანის საფასი სწორეთ იმ წესით, რა წესითაც პოდკოლზინის ზარალი გადაახდევინა.

3) გასულ წელს ადგილობრივმა პოლიციამ რამდენიმე კაცი დაიჭირა და სოფელს წინადადება მისა ამ პირების შესახებ განაჩენი დაერდინათ, რომ ისინი აღმინისტრატორული წესით გადაეახსლებოთ. მაგრამ ამ ზომით მაგენ პირების მოშორება კი არ ქონდათ მხედველობაში. სრულებითაც არა, პოლიციელებმა ამ პირებს ქრთამი გამოართვეს, სოფლის განაჩენი ვითომდა რალაც ფორმალური წესის აღსრულებლობის გამო მოსეს და საქმე ასე დააბოლოვეს. ასეთი ამბავი, რა თქმა უნდა, მუხობლობაში იწვევს შურსა და მტრობას.

4) დასასრულ ოზურგეთის პოლიციამ აი რა ხერხს მიმართა ვასულ წელს სასტიკი ზომების გასამართლებლათ: ოზურგეთში დაიბარეს მამასახლისები და კერძო პირები და ვანუჯხადეს, რომ მთარახები და სხვა ამ წაირი საშვალეზე გლესების დასამშვიდებლათ, გუბერნატორს შემამულეებზე ურჩიეს და პოლიცია მხოლოდ მთავრობის ბძახებით როზგაცს და აწამებს მათ, თორემ თვითონ არაფერ შუაში არ არისო. ამით მან, რასაკირველია, კიდევ უფრო გაამწვავე უმიხისოთაც გამწვავებული განწყობილება გლესებსა და შემამულეებს შორის.

მე შემეძლო მთელი ვახეთი ამეკრელებია ასეთი ფაქტებით, მარა რაც ვთქვი, ისიც საკმარისია. ვიმეორებ, მე მხოლოდ ვარ პასუხი ვგო სამართლის წინაშე ყველაფერში, რაც ვალია და თუ ამ წერილსაც არ მიაქცივენ ყურადღებას, იმ შემთხვევაში, ეს წერილი აშკარათ დაუმტკიცებს ყველას ჩემი სიტყვების სეშმარტებას.

მელქისედექ მახარაძე.

რედ.-გამომც. ა. შ. რასტომაძე.

На годъ съ дост. и перес. 5 р. открыта подписка на 1905 годъ на издаваемый безъ предварительной цензуры I V годъ изда- ния.

еженедельный общедоступный журналъ

ЮРИСТЪ

РАЗСРОЧКА ДОПУСКАЕТЯ: при подпискѣ 2 р., 1 Марта 2 р. и 1 Юня 1 р.

Подписка принимается въ Конторѣ «Юриста», С.-Петербургѣ Фонтанка, 86, и во всѣхъ книжныхъ магазинахъ.

Подписчики „Юриста“ въ теченіе 1905 года получаютъ:

52 №№ ЖУРНАЛА, выходящаго еженедельно по воскреснымъ днямъ и

2) 6 книгъ законовъ гражданскихъ съ коммент. 6

(Сводъ зак. т. X ч. I изд. 1900 г.) Сост. Прив.-доц. С. П. Унив. и Тов. Об.-Пр.-Пр. Сен. И. М. Тютрюмовъ.

7 бесплатныхъ приложо- ныхъ книгъ: 7

1) СБОРНИКЪ

Англійск. Судебныхъ процессововъ.

Первый опытъ разъясненія зако- новъ гражд., согласно мнѣніямъ научныхъ авторитетовъ и разъяс- неніямъ Правит. Сената.

„Юристъ“ ставитъ себя задачей помогать нашей читающей публикѣ, мало знакомой съ законами, разбираться въ вопросахъ права. Поэтому онъ посвящаетъ свои страницы изложенію въ общедоступной литературной формѣ дѣствующихъ законовъ и основныхъ правовыхъ понятій. Критикова всего отжившаго и обветшалаго, защитю права и справедливости журналъ надѣется примкнуть къ славной работѣ созиданія культурнаго величія Россіи. „Юристъ“, освобожденный отъ предварительной цензуры, получилъ возможность высказывать болѣе свободно по всемъ вопросамъ, входящимъ въ его программу, и эту возможность редакция неостерегается использовать, чутко отзываясь на все явленія, волнующія и интъ особенно глубоко захватывающія правовые интересы общества. Считаая правяльное разрѣшеніе юридическихъ казусовъ, возникающихъ въ личной жизни читателей, однимъ изъ лучшихъ средствъ распространенія юридическихъ знаній и развитія истиннаго правосознанія, редакция по прежнему посвящаетъ особое вниманіе тщательному составленію отвѣтовъ на правовые вопросы подписчиковъ.

ВЪ ЖУРНАЛЪ ПРИНИМАЮТЪ УЧАСТІЕ: С. А. Андреевскій, Л. А. Базуновъ, С. М. Бараць, В. В. Беренштамъ, А. Л. Волянскій, А. С. Гольдштейнъ, М. Л. Гольдштейнъ, И. М. Гордонъ, О. О. Гру- венбергъ, В. И. Добровольскій, В. М. Дорошевичъ, Д. А. Дряль, Н. П. Дружининъ, Л. О. Зайден- манъ, А. Д. Коротневъ, М. И. Ку- лисеръ, Б. Ф. Кутыловскій, Л. А.

Куперникъ, А. Д. Ледницкій, А. А. Леонтьевъ, А. А. Лукашевичъ, В. А. Маклаковъ, М. С. Маргу- лѣвъ, П. П. Мельниковъ, П. Г. Миро- новъ, М. Г. Оршанскій, С. А. Муромцевъ, М. И. Мышь, Н. Я. Новомбергскій, А. Я. Пассоверъ, Н. Б. Полянъ, Г. О. Розенцвейгъ, А. Д. Самуильсонъ, А. Н. Турча- нинъ, И. М. Тютрюмовъ, А. М. Тютрюмовъ, Ф. А. Червинскій, А. А. Яблоновскій и др.

Издатель: Прис. Пов. Н. В. Поляновъ.

Редакторы: { Прис. Пов. Н. П. Карабчевскій. Пр. Пов. Л. Д. Лиховенкій.

Открыта подписка на 1905 годъ на ежемѣсячный журналъ искусства, литературы и общественной жизни
П Р А В Д А
ИЗДАНІЯ ГОДЪ 2-й.

Съ первыхъ книгъ начнется печатаніе разсказовъ: Леонида Андреева—«Царь». Ивана Бунина—„Бѣлая смерть“. Максима Горькаго—„Жестокіе“. Евгения Чирикова—„Марька изъ Ямъ“. Семени Юшкевича—„Усталость“ и др.

Вышла февральская книга.

СОДЕРЖАНІЕ: 1. *По Бунину*—Кантъ. Мистера Байрона. Переводъ съ англійскаго. 2. *Ем. Чириковъ*—Марька изъ Ямъ. Повѣсть (продолженіе). 3. *А. Писарева*—Счастье. 4. *Танъ*—Стихотвореніе. 5. *А. Насимовичъ*—Носпѣловъ (набросокъ). 6. *Л. Василевскій*—Могила Эфири и Мардохей. (Стихи). 7. *Октавъ Мирбо*—Въ убжищѣ Богородицы 36 Скорбей. (Изъ «Дневника Горничной»). Пер. съ французскаго С. Петрашъ. 8. *М. Кононшика*—Милосердіе общины. (Переводъ съ польскаго). 9. *А. Финтъ*—Теорія средствъ существованія (окончаніе). 10. *А. Дивильковскій*—Максимъ Горькій. (Критическій очеркъ). 11. *А. Чеботаревская*—Великій переворотъ во французскомъ искусствѣ XIX вѣка. (Съ иллюстраціями). 12. *Библиографическія замѣтки: В. Щерба*—Головачевъ. Россія на Дальнемъ Востоку.—*А. Шенскій*—Пѣвецъ гражданской скорби. (Избранныя стихотворенія Р. Патканьяна).—*Г. К.*—Бреть Гартъ. Калифорнійскіе разсказы.—Списокъ книгъ, поступившихъ въ редакцію. 13. *А. Ковровъ*—Нѣмецкаго прислуга. (Оковчаніе). 14. *Мих. Ольмиъ*—По поводу президентскихъ выборовъ въ Сѣверо-Американскихъ Соединенныхъ штатахъ. (Окончаніе). 15. *А. Дуначевскій*—Осенній салонъ въ Парижѣ. 16. *Е. С.*—*Иностранное обозрѣніе*: Русскія событія и европейское общественное мнѣніе. Стачка 220.000 углекоповъ въ русскомъ бассейнѣ. 17. *В. С. Никольскій*—Письмо въ редакцію. 18. *Б. У.*—По поводу женскихъ техническихъ курсовъ въ Москвѣ. (Письмо въ редакцію). 19. *Бродяга*—Журнальная хроника. 20. *Дружъ*—Мелькая земская единица въ Самарскомъ Земствѣ. (Письмо изъ Самарской губерніи). 21. Отъ конторы журнала. 22. *Теодоръ Бееръ*—Мировозрѣніе одного современнаго естествоиспытателя. (Некритическій рефератъ сочиненія Э. Маха „Анализъ ощущеній“).—Пер. съ Нѣмецкаго Г. Котляра. 23. Объявленія.

ЦѢНА ФЕВРАЛЬСКОЙ КНИГИ 1 РУБЛЬ.

Январская книга вся израсходована: подписавшіеся послѣ 31 января получаютъ изъ состава январьской книги тѣ статьи (ок. 100 страницъ), коихъ предложенія слѣдуютъ въ дальнѣйшихъ книгахъ, начиная съ февральской: взаимнѣ же остальной части январьской книги новымъ подписчикамъ предлагается получить или любую изъ послѣднихъ книгъ „правды“ за 1904 годъ, или скидку въ 50 коп. съ подписной цѣны, съ пересылкой того и другого за счесть конторы журнала.

Желающимъ высылаются бесплатно: Указатель статей 1904 года и подробныя объявленія.

Пробный номеръ за 1904 г. высылается за 30 коп. (деньгами или марками).

Условія подписки: Годъ—8 р. (безъ дост.—7 р. 50 к.), полгода—4 руб., 3 мѣс.—2 р. Годовымъ подписчикамъ—разсрочка.

Оставшіеся въ небольшомъ количествѣ комплекты журнала за 1904 годъ продаются по 9 руб. (съ пересылкой).

Адресъ редакціи: Москва, Кудрино, 1, 18; Конторы—Неглинная, ред.-изд. Вал. Козневниковъ.

2--2